

Sociaal-Economische
Raad Curaçao

SER - Jaarverslag 2018
Curaçao

Deskundig Onafhankelijk Verbindend

Sociaal-Economische
Raad Curaçao

SER - Jaarverslag 2018

Vergaderingen en advisering >

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
OVER DE SER	5
Missie van de SER	6
Doelstellingen bij de advisering door de SER	7
Platform, dialoog en consensus.....	8
Vergaderingen en advisering.....	9
Frequentie SER vergaderingen.....	9
Gemiddelde adviestermijn.....	9
Overzicht adviezen in 2018.....	10
Spoedadviezen	11
Kwaliteit concept wet- en regelgeving	12
Inhoudelijke toelichting SER adviezen 2018	15
Internationale contacten	33
Financiën.....	35
Samenstelling SER – per 31 december 2018	37
OVER HET CGOA	37
Centraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken.....	38
Centrale Commissie van Vakbonden.....	38
Werkwijze van het CGOA	39
Het CGOA in toekomstperspectief.....	40
Lancering website CGOA	41
Symposium en workshop.....	42
Samenstelling CGOA – per eind 2018.....	43
Bijlage 1	45
Adviesverzoeken en advisering 2016-2017	45
Bijlage 2.....	47
Personeelsbezetting bureau secretariaatvoering SER/ROA/GOA - per 31 december 2018...47	

Voorwoord

2018 was een jaar voor de Sociaal-Economische Raad (SER) met veel vernieuwingen en positieve ontwikkelingen maar ook met uitdagingen die specifieke aandacht behoeften.

Op 23 februari 2018 werd op feestelijke wijze de nieuwe vergaderzaal van de SER ingehuldigd en werden het nieuwe logo, de kernwaarden en de nieuwe website van de SER gepresenteerd. De feestelijkheden stonden in het teken van 'The Future of Work', het centrale thema dat de Internationale Arbeidsorganisatie, de ILO, voor de viering van haar 100-jarig bestaan in juni 2019 heeft uitgekozen. Met een expositie van tekeningen door kinderen van de naast het SER-gebouw aan de Ansinghstraat gelegen Stichting Kurá di Arte werd invulling gegeven aan het thema 'Hoe zie jij de toekomst van Curaçao?'. Het officiële gedeelte omvatte naast een toespraak van fungerend SER-voorzitter John Jacobs, met als titel 'De kracht van het overleg', tevens een voordracht van SER-directeur/algemeen secretaris Raul Henriquez getiteld: 'De SER: Deskundig, Onafhankelijk en Verbindend', de drie kernwaarden van de SER.

De kennis en kunde van de SER om complexe sociaal-economische vraagstukken vanuit diverse invalshoeken te benaderen en hierover met draagvlak te adviseren, komen met deze kernwaarden goed tot hun recht.

Een andere positieve ontwikkeling was de frequentie van SER-vergaderingen. Deze lag in 2018 beduidend hoger dan het voorgaande jaar. Niet alleen was het aantal adviesverzoeken in 2018 ruim drie keer hoger dan in 2017; ook de aard en de complexiteit van de diverse adviesverzoeken waren dusdanig dat de Raad het van belang achtte om materiedeskundigen uit te nodigen voor een nadere mondelinge toelichting. Deze meer complexe onderwerpen vereisten bovendien meerdere inhoudelijke beraadslagingen om te komen tot evenwichtige, deugdelijk onderbouwde, heldere en gedragen adviezen.

Versterking van de institutionele en administratieve capaciteit bij het Secretariaat van de SER (t.w. het Bureau Secretariaatvoering SER/ROA/GOA) heeft onder meer geleid tot de introductie van een aangepaste, effectievere vorm van advisering (qua inhoud, structuur en context).

In 2018 besloeg de advisering een breed scala aan onderwerpen, zoals minimumloon, verplicht basispensioen, onderwijs en arbeidsmarkt, openbaar vervoer en fiscale wet- en regelgeving. De gemiddelde adviseringstermijn bedroeg in 2018 2,2 maanden en lag daarmee iets lager dan voorgaande jaren waar de gemiddelde adviseringstermijn 2,5 - 3 maanden betrof.

De SER heeft in 2018 helaas moeten constateren dat de aan hem voor advies voorgelegde concept wet- en regelgeving op meerdere aspecten te wensen overliet. In alle door de SER uitgebrachte adviezen werd consequent gewezen op de gesignaleerde wetstechnische, inhoudelijke/beleidsmatige als ook procedurele tekortkomingen. De SER heeft in zijn adviezen daarvoor bijzondere aandacht gevraagd en aangegeven dat indien daarin geen significante verandering komt, de fundamentele beginselen van deugdelijkheid en zorgvuldigheid van het wetgevingsproces in het gedrang (dreigen te) komen.

Voor de SER blijft het voorgaande een punt van aanhoudende zorg.

Het jaar 2018 kenmerkte zich verder door het optimaliseren van de externe communicatie van de SER ten aanzien van zijn adviezen en andere activiteiten. De SER was veelvuldig in de publieke belangstelling met analyses over actuele sociaal-economische en maatschappelijke vraagstukken en deed zij mee aan publieke debatten en thematische bijeenkomsten over de Future of Work.

De aanjaagfunctie die de SER op zich heeft genomen ten aanzien van het thema Future of Work kende in 2018 haar hoogtepunt met de goedkeuring op 12 september door de Raad van Ministers van de startnotitie Future of Work. De startnotitie is het resultaat van diverse interactieve werksessies die door de SER op technisch niveau werden gefaciliteerd in samenwerking met de sector Arbeidszaken van het Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (SOAW). Aan de werksessies namen vertegenwoordigers van diverse geledingen van de samenleving deel, waaronder NGO's, de publieke sector, het bedrijfsleven, de media, de vakbeweging, de wetenschap en ook 'young professionals'.

In 2018 heeft de SER contacten met externe deskundigen en relaties uit zowel binnen- als buitenland aangegaan of versterkt. Zo hebben overleggen plaatsgevonden met onder meer het College financieel toezicht (Cft), de Vertegenwoordiging van Nederland (VNW), de Raad voor Onderwijs en Arbeidsmarkt Caribisch Nederland (ROA-CN), de scheidende vicepresident van de Raad van State van het Koninkrijk (RvSK), de nieuw aangestelde Curaçaose staatsraad van de RvSK, het Bevolkingsfonds van de Verenigde Naties (UNFPA) in Suriname, met een delegatie van de Verenigde Naties (VN) in verband met de implementatie van de Sustainable Development Goals (SDGs) in Curaçao en met een delegatie van het Centrum Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel (CAOP).

Daarnaast nam de SER actief deel aan diverse internationale bijeenkomsten. Als lid van AICESIS, de vereniging van SER'en en soortgelijke instituties in de wereld, hebben SER-medewerkers in 2018 deelgenomen aan technische bijeenkomsten van AICESIS, onder andere rond het jaarthema 'Digitalization and the Future of Mankind'. Verder nam de SER het initiatief tot reactivering van het regionale netwerk van SER'en, de CESALC. Dankzij inspanningen van de SER-medewerkers vond na lange tijd in december 2018 de eerste CESALC-bijeenkomst plaats in Santa Cruz de la Sierra, Bolivia, waarbij op technisch niveau de contouren voor een hernieuwde regionale agenda werden besproken.

Binnen het Koninkrijk werden in 2018 de relaties met de SER'en van Aruba, Nederland en Sint Maarten verder bestendigd en kan met voldoening worden teruggeblikt op prettige en effectieve contactmomenten waarbij concrete afspraken werden gemaakt over gezamenlijke initiatieven.

Een thema waarop intensief is samengewerkt is (arbeids)migratie. Vanaf augustus 2018 is begonnen met een gezamenlijke agenda ter voorbereiding van een symposium over arbeidsmigratie en sociaal-economische ontwikkeling dat in mei 2019 heeft plaatsgevonden op Curaçao. Een belangrijk ijkpunt hierbij was de ondertekening op 29 oktober 2018 door de Minister-presidenten van Aruba, Curaçao en Sint Maarten van het samenwerkingsprotocol op het gebied van arbeidsmigratie en bevolkingsbeleid. In het samenwerkingsprotocol is vastgelegd dat de drie landen zullen samenwerken op het gebied van

arbeidsmigratie en wordt het initiatief van de drie SER'en onderschreven om een symposium over het thema te organiseren.

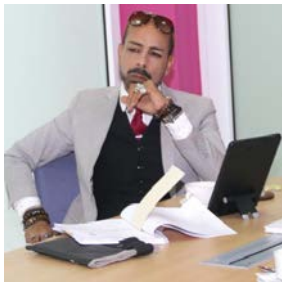
Door periodiek afstemmingsoverleg met de Hoge Colleges van Staat (Raad van Advies, Algemene Rekenkamer en Ombudsman) werden in 2018 verschillende relevante onderwerpen van gemeenschappelijk belang besproken, waaronder gezamenlijke opleidingsmogelijkheden, gebruikmaking van elkaars resources en begrotingstechnische aangelegenheden. Het periodieke overleg heeft haar toegevoegde waarde bewezen en zal de komende jaren worden voortgezet.

2018 stond verder in het teken van de viering van het tienjarig bestaan van de Landsverordening Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken (GOA). Dit heugelijke feit werd herdacht met de lancering op 21 augustus 2018 van een nieuwe website (www.cgoacuracao.org) en met een seminar op 6 december 2018 getiteld '*Social Dialogue and Labour Relations; Trends and Perspectives in the Sub Region and Across Regions*'. Deskundigen van de ILO die als keynote sprekers optraden, gingen uitgebreid in op de kracht van sociale dialoog om het vertrouwen tussen partijen te versterken, zowel in een bipartiete (CGOA) als in een tripartiete (SER) setting.

De komende jaren zal de SER zich blijven inzetten om snel en accuraat in te spelen op formele adviesaanvragen van het kabinet en de Staten en zal ook op eigen initiatief adviezen blijven uitbrengen. Behalve in adviezen zal de SER met grotere regelmaat zijn bevindingen vastleggen in de vorm van een verkenning of signalering. Daarnaast blijft de SER symposia en congressen organiseren over relevante en actuele sociaal-economische onderwerpen.

De SER hoopt daarmee een rol van belang te blijven spelen in het op onafhankelijke en deskundige wijze creëren van breed maatschappelijk draagvlak voor sociaal-economisch beleid en in het verder versterken van het functioneren van de democratische rechtstaat.

DE DIRECTEUR/ALGEMEEN SECRETARIS,

DRS. R. J. HENRIQUEZ

OVER DE SER

Missie van de SER

De Sociaal-Economische Raad (SER) is een vast college van advies met als taak de regering en de Staten te adviseren over het te voeren sociaal-economisch beleid, aangelegenheden van sociaal-economische aard en over wettelijke regelingen van sociaal-economische aard.

Richtinggevend bij de advisering door de SER is het hanteren van een breed welvaartsbegrip waarbij het niet alleen gaat om materiële vooruitgang, maar ook om aspecten van sociaal welzijn en een goede kwaliteit van de leefomgeving, kortom een duurzame ontwikkeling van de samenleving.

De SER streeft daarbij naar kwaliteit en draagvlak: hoge deskundigheid in combinatie met breed gedragen overeenstemming en steun in de samenleving. Dat kan door in tripartiete vorm – werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers en onafhankelijke leden – te discussiëren over beleid en beleidsvoornemens van de regering en daarover gevraagd en ongevraagd te adviseren.

Diverse maatschappelijke organisaties krijgen ook een luisterend oor bij de SER. Afhankelijk van het onderwerp ter advisering, worden deze organisaties op uitnodiging van de SER gevraagd hun deskundigheid in te brengen.

Doelstellingen bij de advisering door de SER

De SER hanteert bij de advisering een aantal doelstellingen:

- een evenwichtige economische groei door middel van duurzame ontwikkeling
- een verhoging van de werkgelegenheid dan wel een evenwichtige arbeidsontwikkeling en een zo groot mogelijke arbeidsparticipatie
- een evenwichtige betalingsbalans
- een evenwichtige / redelijke inkomensverdeling

De laatste jaren heeft de SER naast eerdergenoemde doelstellingen, bij de advisering ook rekening gehouden met doelstellingen zoals gezonde overheidsfinanciën, een houdbaar stelsel van sociale en ouderdagsvoorziening en betaalbare en toegankelijke zorg.

Platform, dialoog en consensus

Één van de belangrijkste functies van de SER is het creëren van maatschappelijk draagvlak voor sociaal-economisch beleid, verwoord in de adviezen van de SER aan het kabinet en aan het parlement. In tripartiete vorm – werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers en onafhankelijke leden – wordt gediscussieerd over beleid en beleidsvoornemens van de regering en wordt daarover gevraagd en ongevraagd geadviseerd.

Adviezen van de SER kunnen aldus bijdragen aan maatschappelijke consensus over diverse lokale onderwerpen op sociaaleconomisch terrein waarbij het brede welvaartsbegrip richtinggevend is.

Voor het creëren van draagvlak voor het te voeren beleid zijn solidariteit en de wil tot samenwerking van groot belang.

Naast advisering rekent de SER het ook tot zijn taak om een platform te zijn waar relevante sociaal-economische vragen worden besproken, soms als onderdeel van een adviestraject, soms juist ter verkenning en agendering van een onderwerp.

De SER biedt sociale partners een platform, een forum, om overleg te voeren over zaken die werknemers en werkgevers aangaan. Met dit overleg kan een klimaat worden geschapen waarbij door sociale partners op basis van een gedeelde zienswijze wordt ingezet op duurzame sociale en economische ontwikkeling.

Kort samengevat, streeft de SER naar een kwalitatieve bijdrage en draagvlak voor wat betreft overeenstemming (consensus) over sociaaleconomische aangelegenheden waarbij welzijn en duurzaamheid belangrijke uitgangspunten zijn.

Vergaderingen en advisering

Frequentie SER vergaderingen

De frequentie van de SER vergaderingen lag in 2018 met 17 voorbereidende en 14 plenaire vergaderingen beduidend hoger dan die van voorgaande jaren.¹ Niet alleen was het aantal adviesverzoeken in 2018 ruim drie keer hoger dan in 2017; ook de aard en de complexiteit van de diverse adviesverzoeken waren dusdanig dat de Raad het van belang achtte om materiedeskundigen uit te nodigen in zijn voorbereidende vergaderingen voor het geven van een nadere mondelinge toelichting. Deze meer complexe onderwerpen vereisten bovendien meerdere inhoudelijke beraadslagingen om te komen tot evenwichtige, goed onderbouwde en verantwoorde adviezen.

Gemiddelde adviestermijn

De SER is niet wettelijk gebonden aan een bepaalde adviestermijn. De SER hecht belang aan het uitbrengen van evenwichtige, goed onderbouwde en verantwoorde adviezen. Voor het uitbrengen van een advies is veelal grondig vooronderzoek nodig, hetgeen door de adviseurs bij het Bureau Secretariaatvoering SER/ROA/GOA gebeurt ter ondersteuning van de Raad. Het grondige vooronderzoek bestaat veelal uit literatuuronderzoek, het consulteren van deskundigen, zowel lokaal als internationaal, en data-analyses. Diverse malen heeft de Raad materiedeskundigen gevraagd een mondelinge toelichting te geven tijdens een voorbereidende raadsvergadering over onderwerpen van sociaal-economische aard die voor advisering aan de SER waren voorgelegd, dan wel heeft de SER bij de indieners van adviesverzoeken om additionele informatie gevraagd. Ook heeft de SER bij de totstandkoming van de adviezen waar nodig een beroep kunnen doen op externe materiedeskundigen. In het verslagjaar waren dit in het bijzonder het Instituut voor Caribisch Belastingrecht (ICB) met betrekking tot fiscale ontwerpen gericht op buitenlandse financiële dienstverlening en SER Nederland (expertise op het gebied van pensioenen) met betrekking tot het wetsontwerp betreffende regels inzake een wettelijk basispensioen. Afhankelijk van de aard en inhoud van het adviesverzoek neemt de advisering dan ook meer of minder tijd in beslag.

In 2018 varieerde de advisering van 8 dagen tot 20 weken. De gemiddelde adviseringstermijn bedroeg 2,2 maanden en lag daarmee iets lager dan voorgaande jaren waar de gemiddelde adviseringstermijn 2,5-3 maanden betrof met uitzondering van 2017 met een gemiddelde adviseringstermijn van 2,5 week. In het geval van spoedadviesaanvragen bedroeg de termijn in 2018 iets meer dan 1 maand. Dit is iets langer dan gebruikelijk bij een spoedadvies, hetgeen hoofdzakelijk te maken had met het feit dat het spoedeisende karakter niet bij de aanvraag was gecommuniceerd. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de in 2018 uitgebrachte adviezen.

Overzicht adviezen in 2018

Datum ontvangst adviesverzoek	Onderwerp	Aanvrager	Behandeld in vergaderingen SER	Vastgesteld/ Uitgebracht
8 januari 2018	Initiatiefontwerplandsverordening tot wijziging van de Landsverordening Algemene Ouderdomsverzekering (P.B. 1960, no. 83) en de Landsverordening Algemene Weduwen- en wezenverzekering (P.B. 1965, no. 194) Nr. 0371-1 V/17-18 Ref.nr. 001/2018-SER	MAN-fractie in de Staten	19 januari 2018 16 februari 2018 16 maart 2018 23 maart 2018	23 maart 2018/ 27 maart 2018 024/2018-SER
8 januari 2018	Initiatiefontwerplandsverordening houdende regels inzake een wettelijk basispensioen Nr. 0371-1 V/17-18 Ref.nr. 001/2018- SER	MAN-fractie in de Staten	26 april 2018 4 mei 2018 16 mei 2018	16 mei 2018/ 18 mei 2018 047/2018-SER
7 februari 2018	Ontwerplandsverordening reparatie preferentiële belastingregimes Zaaknummer 2018/004389 Ref. nr. 010/2018-SER	Minister van Financiën	16 maart 2018	16 maart 2018/ 20 maart 2018 022/2018-SER
15 februari 2018	Conceptlandsbesluit, houdende algemene maatregelen, tot wijziging van het Eilandsbesluit personenvervoer Zaaknummer 2016/22958, 2016/056064 Ref.nr. 014/2018-SER	Raad van Ministers	16 mei 2018 8 juni 2018 6 juli 2018.	6 juli 2018/ 10 juli 2018 086/2018-SER
17 mei 2018	Initiatiefontwerplandsverordening regelende de instelling, inrichting, samenstelling en bevoegdheden van een Raad voor Onderwijs en Arbeidsmarkt Curaçao Nr. 415c V/16-17 Ref.nr. 046/2018-SER	PAR-fractie in de Staten	8 juni 2018 27 juli 2018 10 augustus 2018	10 augustus 2018/ 14 augustus 2018 106/2018-SER
13 juli 2018	Conceptlandsbesluit, houdende algemene maatregelen, ter uitvoering van artikel 1, zevende lid, van de Landsverordening belastingfaciliteiten investeringen Zaaknummer 2018/31239 Ref.nr. 091/2018-SER	Raad van Ministers	10 augustus 2018	10 augustus 2018/ 14 augustus 2018 105/2018-SER
8 augustus 2018	Initiatiefontwerplandsverordening houdende regels inzake een Verplicht Basispensioen Nr. 0371-1dV/17-18 Ref.nr. 104/2018-SER	MAN-fractie in de Staten	26 september 2018 19 oktober 2018	19 oktober 2018/ 19 oktober 2018 139/2018-SER
24 augustus 2018	Ontwerplandsverordening Belastingherzieningen 2018 Zaaknummer 2018/037042 Ref.nr. 109/2018-SER	Raad van Ministers	31 augustus 2018 7 september 2018 21 september 2018	21 september 2018/ 21 september 2018 128/2018-SER
5 november 2018	Ontwerp-ministeriële regeling, met algemene werking, houdende toepassing van artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen Zaaknummer 2018/047793 Ref.nr. 141/2018-SER	Minister van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn	23 november 2018	23 november 2018/ 26 november 2018 148/2018-SER
13 november 2018	Ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, strekkende tot het permanent maken van de per 1 januari 2018, bij Ministeriële Regeling, met algemene werking, doorgevoerde tijdelijke verhoging van het minimumuurloon Zaaknummer 2018/049520 Ref.nr. 144/2018-SER	Minister van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn	23 november 2018	23 november 2018/ 26 november 2018 149/2018-SER

Spoedadviezen

De SER heeft in 2018 tot twee keer toe een adviesverzoek ontvangen waarvan pas later duidelijk werd dat het in feite om een spoedadviesverzoek ging. In beide gevallen betrof het reparatiewetgeving om de zogeheten preferentiële belastingregimes in lijn te brengen met internationaal aanvaarde standaarden, zoals aanbevolen door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de Europese Unie (EU). Het eerste adviesverzoek met die strekking² bleek bovendien onvolledig te zijn, omdat de beleidsmatige en juridische beoordeling door respectievelijk de beleidsorganisatie van het Ministerie van Financiën en de sector Wetgeving en Juridische Zaken (WJZ) van het Ministerie van Algemene Zaken ontbrak. Op dringend mondeling verzoek van de Minister van Financiën en vanwege het landsbelang dat gediend was met het tijdig vaststellen van de ontwerplandsverordening om niet op de zwarte lijst van de OESO geplaatst te worden, heeft de SER bij wijze van uitzondering toch een spoedadvies uitgebracht.

Het tweede adviesverzoek (d.d. 24 augustus 2018)³ waarvan eveneens pas later bleek dat het *de facto* om een spoedadviesverzoek ging, betrof reparatiewetgeving voor de met ingang van 1 juli 2018 in werking getreden Landsverordening preferentiële belastingregimes⁴, waarover de SER op 16 maart 2018 het eerste spoedadvies had uitgebracht. In beide gevallen was door de regering bij de aanbidding van het adviesverzoek niet gecommuniceerd dat het een spoedadviesverzoek betrof.

In het advies van 21 september 2018⁵ inzake het adviesverzoek van 24 augustus 2018 merkt de SER op dat de op 14 juni 2018 aan de Staten aangeboden ontwerplandsverordening reparatie preferentiële belastingregimes in grote mate afweek van de op 7 februari 2018 aan de SER voor advies voorgelegde ontwerplandsverordening. In het advies vraagt de SER zich af waarom het sterk gewijzigde ontwerp niet opnieuw aan de SER ter advisering is voorgelegd. Indien er sprake is van dusdanig herzien beleid met gewijzigde sociaaleconomische impact als gevolg, zou concept wet- en regelgeving in beginsel opnieuw voor advies moeten worden voorgelegd aan de adviesorganen, ook in het geval dit een spoedbehandeling aangaat.

In beide adviezen merkt de SER op dat de fundamentele beginselen van deugdelijkheid en zorgvuldigheid van het wetgevingsproces in het gedrang (dreigen te) komen indien in het proces van voorbereiding/ontwerp, advisering, goedkeuring, bekrachtiging, bekendmaking en inwerkingtreding de noodzakelijke doorlooptijden niet, althans niet voldoende, in acht worden genomen. Een dergelijke gang van zaken acht de SER niet wenselijk, noch verantwoord.

Kwaliteit concept wet- en regelgeving

De SER heeft in 2018 in elk uitgebracht advies moeten constateren dat de kwaliteit van de aan hem voor advies voorgelegde concept wet- en regelgeving op meerdere aspecten te wensen overlaat. Dit betreft zowel wetstechnische, inhoudelijke/beleidsmatige als ook procedurele tekortkomingen.

Veelal ontbreekt in de toelichting op de concept wet- en regelgeving een analyse van de financiële gevolgen voor de overheidsfinanciën, waarmee het ontwerp niet voldoet aan artikel 11 van de Landsverordening comptabiliteitsvoorschriften Curaçao⁶. Dit artikel bepaalt dat in de toelichting op het ontwerp van een landsverordening, een landsbesluit, houdende algemene maatregelen, of ministeriële beschikkingen, met algemene werking, waarin nieuwe beleidsvoornemens of toezeggingen met betrekking tot het te voeren beleid worden uitgewerkt, een afzonderlijk onderdeel wordt opgenomen waarin de financiële gevolgen voor en de dekking door het Land worden vermeld.

Daar waar er wel sprake is van een analyse van de financiële gevolgen, ontbreekt in alle gevallen een toelichting met betrekking tot de financiering van de kosten ervan.

In sommige toelichtingen op een ontwerp ontbreekt de financiële paragraaf in zijn geheel. En in één geval de toelichting zelf.

Ook constateert de SER in meerdere adviezen dat het desbetreffende ontwerp niet alleen niet voldoet aan bovengenoemde wettelijke vereisten, maar dat ook de 'Aanwijzingen voor de regelgeving'⁷ niet, althans niet voldoende, in acht zijn genomen.

Daarnaast constateert de SER in diverse adviezen dat de beleidsmatige inkadering ontbreekt dan wel gebrekkig is, mede vanwege onvoldoende onderbouwing dan wel motivering van de beleidsintenties. Ook vanwege het te vaak ontbreken van een advies van de sector Wetgeving en Juridische Zaken van het Ministerie van Algemene Zaken, van de beleidsorganisatie van het Ministerie van Financiën, van de beleidsorganisatie van het Ministerie van Economische Ontwikkeling, dan wel van de beleidsorganisatie van het ministerie onder wiens verantwoordelijkheid het beleidsvoornemen (mede) valt, is de beleidsmatige inkadering vaak onvoldoende. Dit betekent niet alleen een geringe toetsing op consistentie van beleid, maar eveneens dat vanwege het regelmatig ontbreken van (grondige) analyses van de mogelijke macro-economische en sociaal-economische effecten van de desbetreffende beleidsvoornemens niet inzichtelijk wordt gemaakt in hoeverre de maatregelen de beoogde effecten kunnen opleveren dan wel onbedoelde effecten met zich meebrengen.

Veelvuldig constateert de SER in zijn adviezen dat op grond van het voorgaande fundamentele beginselen van deugdelijkheid en zorgvuldigheid van het wetgevingsproces in het gedrang komen. Daarenboven is er als gevolg van het ontbreken van analyses inzake financiële en/of sociaal-economische effecten van de beleidsvoornemens onvoldoende inzicht in de budgettaire en maatschappelijke baten en lasten. Bij herhaling heeft de SER in haar adviezen moeten constateren dat de SER een dergelijke gang van zaken niet wenselijk, noch verantwoord acht. Juist gezien de precaire sociaal-economische positie waar het land al geruime tijd in verkeert, acht de SER het risico van een verkeerde keuze, die een versterking van de neerwaartse economische spiraal met zich mee kan brengen, niet gewenst.

In vrijwel alle adviezen geeft de SER dan ook in overweging om alvorens de desbetreffende beleidsmaatregelen door te voeren aanvullend onderzoek te (laten) doen, dan wel om relevante stakeholders bij het proces van beleidsontwikkeling/wetgeving te betrekken dan wel om consistentie en integraliteit van beleid te toetsen en te waarborgen.

In dit verband wijst de SER op het voornemen van de regering om een Platform Wetgeving (hierna: het Platform) in te stellen. De SER heeft per brief van 7 september 2018⁸ een conceptlandsbesluit tot instelling van het Platform en het formaliseren van periodiek overleg met de formele partners in het wetgevingsproces, ter consultatie ontvangen.

In voornoemd conceptlandsbesluit wordt de SER als vast college van advies in zaken van wetgeving en bestuur een kwaliteitsbewakende rol toebedeeld ten aanzien van inhoudelijke en wetstechnische aspecten evenals ten aanzien van de tijdsplanning met betrekking tot de aan hem voor advies voorgelegde concept wet- en regelgeving. In een apart schrijven aan de Minister van Algemene Zaken⁹ heeft de SER positief gereageerd op voornoemd voorstel.

Onderstaande tabel geeft per adviesverzoek een overzicht van de op hoofdlijnen (per categorie) gesignaleerde tekortkomingen.

Onderwerp	Beleidsmatige motivering/inkadering	Financiële effecten voor overheids-financiën	Macro- economische; Sociaal- economische effecten	Uitvoerbaarheid en/of handhaafbaarheid
Initiatiefontwerplandsverordening tot wijziging van de Landsverordening Algemene Ouderdomsverzekering (P.B. 1960, no. 83) en de Landsverordening Algemene Weduwen- en wezenverzekering Advies: 024/2018-SER	Onvoldoende motivering	Geen kwantificering toegevoegd	Geen analyse toegevoegd	Geen analyse toegevoegd
Initiatiefontwerplandsverordening houdende regels inzake een wettelijk basispensioen Advies: Ref.nr. 047/2018- SER	Doel, reikwijdte en keuze onvoldoende gemotiveerd; Weinig of geen aansluiting met bestaande wet- en regelgeving	Effecten fiscale facilitering niet berekend, noch uitvoeringskosten in beeld gebracht	Gekwantificeerd; Aannames in model impliciet; Niet berekend in hoeverre (impliciete) doelen worden gehaald	Haalbaarheid onvoldoende onderzocht; Handhaafbaarheid onvoldoende onderbouwd
Ontwerplandsverordening reparatie preferentiële belastingregimes Advies: Ref. nr. 022/2018-SER	Motivering helder; Geen advies WJZ; Advies van Min. Fin. niet tijdig / Weinig vernieuwend	Onvoldoende (relevante) financiële onderbouwing	Geen analyse toegevoegd	Met sector mede tot stand gekomen; verhoogd draagvlak
Conceptlandsbesluit, houdende algemene maatregelen, tot wijziging van het Eilandsbesluit personenvervoer Advies: Ref.nr. 086/2018-SER	Maatregel doorgevoerd zonder gehele wetgevingsproces te doorlopen; Geen beleidsmatige inkadering op gebied van mobiliteitsbeleid noch energiebeleid	Geen toelichting toegevoegd	Geen analyse toegevoegd	Reeds doorgevoerd; Handhaafbaarheid geen analyse toegevoegd
Initiatiefontwerplandsverordening regelende de instelling, inrichting, samenstelling en bevoegdheden van een Raad voor Onderwijs en Arbeidsmarkt Curaçao Advies: Ref.nr. 106/2018-SER	Onvoldoende gemotiveerd	Geen analyse toegevoegd	Geen analyse toegevoegd	Geen analyse toegevoegd
Conceptlandsbesluit, houdende algemene maatregelen, ter uitvoering van artikel 1, zevende lid, van de Landsverordening belastingfaciliteiten investeringen Advies: Ref.nr. 105/2018-SER	Niet ingekaderd in integraal sociaal-economisch beleid; geen rechtvaardigingsgrond voor onderscheid naar grootte bedrijf en tussen nieuwe en bestaande bedrijven	Dienen beter in kaart te worden gebracht; geen kwantificering toegevoegd	Dienen beter in kaart te worden gebracht; zoals eventuele marktverstoringen effecten; werkgelegenheidseffecten, investeringsklimaat-effecten, etc. Effectiviteit van eerdere, soortgelijke maatregel, niet onderzocht	Geen analyse toegevoegd
Initiatiefontwerplandsverordening houdende regels inzake een Verplicht Basispensioen Advies: Ref.nr. 139/2018-SER	Idem Ref.nr. 047/2018-SER	Idem Ref.nr. 047/2018-SER	Idem Ref.nr. 047/2018-SER	Idem Ref.nr. 047/2018-SER

Onderwerp	Beleidsmatige motivering/inkadering	Financiële effecten voor overheids-financiën	Macro- economische; Sociaal- economische effecten	Uitvoerbaarheid en/of handhaafbaarheid
Ontwerplandsverordening Belastingherzieningen 2018 Advies: Ref.nr. 128/2018-SER	Motivering helder; meer consistentie wet- en regelgeving; echter consolidatie nodig	Beschreven, maar niet gekwantificeerd Vooralsnog geen evaluatie	Beschreven, maar niet gekwantificeerd Vooralsnog geen evaluatie	Geen analyse toegevoegd
Ontwerp-ministeriële regeling, met algemene werking, houdende toepassing van artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen Advies: Ref.nr. 148/2018-SER	SER niet eerder gehoord over eerdere additionele verhoging met tijdelijk karakter; Geen advies UO/WJZ, noch van Min. Fin., en MEO; adviesaanvraag niet via Raad van Ministers	Onvoldoende onderbouwing en geen kwantificering toegevoegd	Geen onderbouwing van hetgeen gesteld wordt; geen analyse toegevoegd	Geen analyse toegevoegd
Ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, strekkende tot het permanent maken van de per 1 januari 2018, bij Ministeriële Regeling, met algemene werking, doorgevoerde tijdelijke verhoging van het minimumuurloon Advies: Ref.nr. 149/2018-SER	Vorm en inhoud voldoen niet aan Aanwijzingen voor de regelgeving; Geen motivering; geen Nota van Toelichting	Geen analyse toegevoegd	Geen analyse toegevoegd	Geen analyse toegevoegd

Inhoudelijke toelichting SER adviezen 2018

Initiatiefontwerplandsverordening tot wijziging van de Landsverordening Algemene Ouderdomsverzekering (P.B. 1960, no. 83) en de Landsverordening Algemene Weduwen- en wezenverzekering (P.B. 1965, no. 194) (ref. nr. 024/2018- SER)

De indieners van de initiatiefontwerplandsverordening (hierna: het initiatiefontwerp)¹⁰ zijn de leden van de MAN-fractie in de Staten. Het initiatiefontwerp strekt tot het wijzigen van de methodiek van de jaarlijkse aanpassing van de pensioenbedragen. Krachtens de wetswijziging bij Landsverordening tot wijziging van de Landsverordening AOV en de Landsverordening AWW¹¹ is de aanpassing van het pensioenbedrag gebaseerd op het percentage van de reële economische groei voor de maand augustus ten opzichte van het percentage van de reële economische groei voor de maand augustus van het daaraan voorafgaande jaar. De indieners stellen voor om de aanpassing van het pensioenbedrag te baseren op de stijging van het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie (peildata blijven ongewijzigd), zoals het geval was vóór de wetswijziging in 2013.

De SER constateert in het advies van 20 maart 2018 dat het risico dat de voorgestelde indexeringsmethodiek in verhouding tot de huidige indexeringsmethodiek een groter negatief effect heeft op het toch al forse financieringstekort van het 'AOV-fonds' hoog en reëel is, gelet op de langdurige trend van lage economische groeicijfers ten opzichte van hogere inflatiecijfers en dat daarmee een groter beroep moet worden gedaan op de algemene middelen. Deze langdurige trend van lage economische groei, de hoge en toegenomen schuldenlast naar 49,8% van het bruto binnenlands product (bbp) per eind 2017 en de onafwendbare sterke toename van de 'grijze druk'¹² in de komende jaren stellen Curaçao voor complexe uitdagingen. De AOV – de eerste pijler van het pensioenstelsel – is gebaseerd op het omslagstelsel, waarbij de pensioenen worden betaald uit de lopende premie-inkomsten van huidige werkenden. Het omslagstelsel is dan ook vergrijzingsgevoelig. Bevolkingsprognoses van het CBS laten zien dat er sprake is van een dubbele vergrijzing: de groep ouderen vormt een relatief groter aandeel in de bevolkingsopbouw, terwijl ook de gemiddelde leeftijd steeds hoger komt te liggen. Dit heeft tot gevolg dat in 2025 1 gepensioneerde economisch afhankelijk is van 2,9 personen in de werkende leeftijd (20-64), in 2030 is de verhouding 1 op 2,5 en in 2050 is deze verhouding 1 op 2, terwijl deze in 2015 nog 1 op 3,9 was.

De toegenomen levensverwachting in combinatie met een dalend geboortecijfer is de “key driver” van de huidige pensioen-crisis: het ontwerp van het pensioenstelsel is hier niet tegen bestand.

De SER constateert dat de overwegingen die in 2013 hebben geleid tot onder meer een andere indexeringsmethodiek nog steeds valide zijn. Daar komt bij dat de toen genomen maatregelen niet voldoende gebleken om het 'AOV-fonds' structureel te saneren en het financieringstekort weg te werken. Met een jaarlijks tekort van ongeveer 100 miljoen gulden in de periode 2013 – 2016 verkeert het 'AOV-fonds' nog steeds in een crisis.

De SER constateert in zijn advies eveneens dat de zware en toegenomen schuldenlast tezamen met de langdurige lage economische groei weinig ruimte biedt voor maatregelen die leiden tot een verdere verslechtering van de overheidsfinanciën, en/of tot een verdere lastenverzwaring voor het bedrijfsleven (werkgevers en werknemers).

De SER concludeert dat het beleidsmatig steeds moeilijker en complexer wordt om het 'AOV-fonds' – de eerste pijler van het pensioenstelsel en voor een groot deel van de werkenden de enige pijler – duurzaam financieel gezond te krijgen om aan de wettelijke verplichtingen in de toekomst te kunnen voldoen. De financiële houdbaarheid van het stelsel staat onder druk. Basisprincipes van het stelsel komen eveneens

in toenemende mate onder druk te staan, waarbij het met name gaat om het garanderen van een zeker pensioeninkomen (uit AOV premie-inkomsten) vanuit het principe van sociale zekerheid en het solidariteitsprincipe dat ten grondslag ligt aan de oudedagvoorziening.

De SER acht het vanuit deze optiek noodzakelijk om het vraagstuk van indexering van pensioenen niet in isolatie te beoordelen, maar in samenhang met het bredere vraagstuk van de houdbaarheid en financierbaarheid van het gehele pensioenstelsel.

De SER dringt er bij de regering op aan om het financieringsstelsel van de oudedagvoorziening opnieuw grondig door te lichten, zowel vanuit een financieel-economische en fiscale invalshoek, alsook vanuit een sociale invalshoek. En om in samenspraak met alle relevante stakeholders te komen tot maatschappelijk gedragen herzieningen van het stelsel gericht op een toekomstbestendige oudedagvoorziening.

Initiatiefontwerplandsverordening houdende regels inzake een wettelijk basispensioen (ref.nr. 047-2018-SER)

De initiatiefontwerplandsverordening houdende regels inzake een wettelijk basispensioen¹³ (hierna: het initiatiefontwerp) beoogt de invoering van een wettelijk basispensioen als tweede pijler 'ter versterking van de oudedagsvoorziening. Het initiatiefontwerp richt zich op de uitbreiding van het pensioenstelsel per 1 januari 2020 met een verplichte pensioenvoorziening voor werknemers welke gebaseerd is op kapitaaldekking waarbij de premie geleidelijk oploopt van 2% in 2020 naar 6% van het jaarlijks pensioengevend loon (3% voor de werkgever en 3% voor de werknemer) in 2024. De indieners hiervan zijn de leden van de MAN-fractie in de Staten.

De SER constateert in zijn advies van 18 mei 2018 dat het doel van het initiatiefontwerp onduidelijk is: beoogt men de versterking van de oudedagsvoorziening als pensioenstelsel (inclusief de Algemene Ouderdomsverzekering - de AOV) om ervoor te zorgen dat de financiële houdbaarheid ervan verbetert en/of beoogt men de financiële zelfstandigheid van de gepensioneerde te verbeteren? De SER adviseert om het doel van het initiatiefontwerp helder en eenduidig te verwoorden, te meer daar de doelstelling 'versterking van de financiële zelfredzaamheid van de gepensioneerde' op gespannen voet kan staan met de doelstelling 'versterking van de financiële houdbaarheid van het pensioenstelsel'.

De SER constateert in zijn advies eveneens dat de randvoorwaarden voor het compenseren van de negatieve impact van de invoering van een verplicht basispensioen op de werkgelegenheid, de reële economische groei en de overheidsfinanciën voorsnog in onvoldoende mate aanwezig zijn. Een reële economische groei die gepaard gaat met toenemende werkgelegenheid is een noodzakelijke randvoorwaarde voor verbreding van het premiedraagvlak. Onder deze randvoorwaarde heeft de invoering van een verplicht basispensioen op lange termijn positieve gevolgen voor onder meer de hoogte van het pensioeninkomen na pensionering, de mate waarin de overheid toeslagen uitkeert aan mindervermogenende pensioengerechtigden en de hoogte van de binnenlandse vraag.

Op grond van een veelheid aan tekortkomingen die de SER signaleert in het initiatiefontwerp komt de SER tot de slotsom dat het initiatiefontwerp te weinig in de context van de toekomstbestendigheid van het gehele pensioenstelsel is geplaatst en nader onderzoek vereist. Eveneens is in onvoldoende mate rekening gehouden met de sociaal-economische en financiële gevolgen van de invoering op zowel korte als lange termijn, noch is de haalbaarheid voldoende onderzocht.

De SER acht het van belang om de 'versterking van de oudedagsvoorziening' integraal te benaderen met inachtneming van de eerste en de tweede pijler vanuit de noodzaak en urgentie te komen tot een toekomstbestendig pensioenstelsel.

Vanuit deze noodzaak tot integraliteit brengt de SER de volgende consideraties binnen het kader van het Verplicht Basispensioen naar voren.

De bijdrage van het verplicht basispensioen aan het pensioeninkomen van de doelgroep van het initiatiefontwerp, is vermoedelijk beperkt. Het is aannemelijk dat een groot deel van de huidige onverzekerden in sectoren werkt waar het minimumloon domineert en waar de arbeidsmobiliteit hoog is. Als de pensioenuitkeringen als gevolg van weinig opbouw laag zijn, dan zal er druk kunnen ontstaan om door middel van inkomensoverdracht alsnog het pensioeninkomen voor de doelgroep aan te vullen. Het risico van onvoldoende opbouw komt dan alsnog gedeeltelijk of geheel ten laste van de generatie werkenden. De beoogde herdistributie van risico tussen de generatie werkenden en de generatie AOV-trekkers wordt daardoor niet gerealiseerd. De belangen van werkenden en ouderen blijven daardoor onverminderd scherp tegenover elkaar staan.

De combinatie van AOV/verplicht basispensioen biedt weinig flexibiliteit om te kunnen anticiperen op perioden met tegenvallende economische groei en verdere vergrijzing van de bevolking. Verhoging van de AOV-premie drukt op de loonkosten van de generatie werkenden zonder garantie voor toekomstige pensioenontvangsten van dezelfde generatie. Verhoging van de premies 'verplicht basispensioen' leidt tot het verzwakken van de arbeidsmarktpositie van de doelgroep.

Het verdient aanbeveling om te onderzoeken of een herziene inrichting van het pensioenstelsel mogelijk is, waarmee met name een duurzame herverdeling van risico tussen de generaties kan worden geïstitutionaliseerd. Andere zaken die bij een onderzoek aan de orde kunnen komen zijn de arbeidsmarktpositie van werknemers in de verschillende inkomensgroepen van het verplicht basispensioen en de beheersing van de uitvoeringskosten. De SER benadrukt hierbij opnieuw het belang van een brede maatschappelijke pensioendialoog.

Initiatiefontwerplandsverordening houdende regels inzake een Verplicht Basispensioen (ref.nr. 139/2018-SER)

De initiatiefontwerplandsverordening houdende regels inzake het Verplicht Basispensioen¹⁴ (hierna: het initiatiefontwerp) is op 8 augustus 2018 door de indieners, de leden van de MAN-fractie in de Staten, aangeboden aan de SER met het verzoek *nader* advies te mogen ontvangen ten aanzien van het initiatiefontwerp. De SER had het desbetreffende adviesverzoek eerder ontvangen, namelijk op 8 januari 2018 en heeft daarover op 18 mei 2018 advies uitgebracht.¹⁵

De invoering van het verplichte kapitaal dekkend basispensioen wordt door de indieners van het initiatiefontwerp gezien als een eerste stap in de richting van verduurzaming van het pensioenstelsel als geheel en een wezenlijke stap in de richting van de maatschappelijke wens om toekomstige ouderenhuishoudens te steunen in hun streven naar financiële onafhankelijkheid. Het hervormen van het pensioenstelsel is – volgens de indieners – een proces dat stap voor stap moet worden doorlopen. Daarbij wordt ook verwacht dat, uitgaande van een consistente opbouw van en positieve rendementen op pensioenkapitaal, het nog zeker twintig jaar zal duren, voordat de tweede pijler een effectieve bijdrage kan leveren aan de stabiliteit van het pensioenstelsel als geheel.

Met betrekking tot het hernieuwde adviesverzoek constateert de SER in zijn briefadvies van 19 oktober 2018 het volgende:

De Commissie Algemeen Werknemerspensioen (hierna: Commissie 2017) is in 2017 'opgeroepen ondersteuning te bieden aan de Voorzitter van de Staten bij het beantwoorden van de vragen van de Raad van Advies inzake de door de MAN-fractie aangeboden initiatiefontwerplandsverordening in april 2015'. Bij het adviesverzoek van 8 januari 2018 ontbraken de nu toegevoegde documenten, dit terwijl het rapport van de Commissie 2017 als datum '20 juli 2017' heeft en de beantwoording van de vragen van de Raad van Advies (RvA) eveneens in 2017 heeft plaatsgevonden.

In de Memorie van Toelichting (MvT) behorende bij het initiatiefontwerp is destijds gerefereerd aan het rapport van de Commissie Algemeen Werknemerspensioen 2013 (hierna: Commissie 2013) en tevens aan het rapport van de Commissie 2017, echter op niet-eenduidige wijze. De SER beschikte over het rapport van de Commissie 2013, echter het rapport van de Commissie 2017 was zoals hierboven is geconstateerd niet bijgevoegd.

In de voorbereiding van het advies van de SER van 18 mei 2018 is uitgebreid literatuuronderzoek gedaan, inclusief het rapport van de Commissie 2013. Het rapport van de Commissie 2017 blijkt vrijwel identiek te zijn aan het rapport van de Commissie 2013, met dien verstande dat een aantal cijfers is geactualiseerd, zoals cijfers betreffende de bevolkingsomvang en het werkloosheidspercentage. Deze cijfers geven echter geen aanleiding tot wijziging van het eerder door de SER uitgebrachte advies met betrekking tot het initiatiefontwerp. Het rapport van MEO 'Macro-economische Analyse' dat als bijlage is toegevoegd bij het rapport van de Commissie 2017 was eveneens al toegevoegd bij het adviesverzoek van 8 januari 2018. Er is dan ook geen nieuwe, geactualiseerde informatie aangeboden omtrent de macro-economische impact.

Het rapport Beantwoording vragen Raad van Advies Verplicht Basispensioen bevat een doorrekening van de financiële gevolgen voor werknemers, werkgevers en de Landsbegroting. De geprognosticeerde effecten van de pensioenregeling voor werknemers voor wat betreft de nominale pensioenuitkeringen per maand waren reeds bekend uit het rapport van de Commissie 2013 en zijn in tabel 1 opgenomen in het SER-advies van 18 mei 2018 (p.12).

In voorgenoemd rapport zijn de financiële effecten van de invoering van het Verplicht basispensioen berekend. Vanaf het vijfde jaar na invoering van het verplicht basispensioen is het negatieve financiële effect van de fiscale facilitering op de openbare financiën jaarlijks NAf. 13.4 mln. Dit betreft de derving aan belasting- en premieontvangsten. Per saldo zal het besteedbaar inkomen van de groep van werknemers (die nu nog onverzekerd zijn) NAf. 17.4 mln per jaar minder zijn. De werkgeverslasten (loonkosten) liggen per jaar NAf. 14.2 mln. hoger. Deze effecten waren reeds in het model van MEO doorgerekend, met dien verstande dat in dit model de koopkracht nog verder negatief wordt beïnvloed door de toename van de inflatie als gevolg van het afwentelen van de toegenomen loonkosten op de consumptieprijzen.

Net als in het advies van de SER van 18 mei 2018 constateert de SER dat de randvoorwaarden voor het compenseren van de negatieve impact van de invoering van een verplicht basispensioen op de werkgelegenheid, de reële economische groei en de overheidsfinanciën vooralsnog in onvoldoende mate aanwezig zijn. Een reële economische groei die gepaard gaat met toenemende werkgelegenheid is een noodzakelijke randvoorwaarde voor verbreding van het premiedraagvlak.

Daar er bij het hernieuwde adviesverzoek geen substantieel nieuwe feiten naar voren zijn gebracht, noch een respons is gegeven op het advies van de SER van 18 mei 2018, heeft de SER besloten om de MAN-fractie uit te nodigen voor een mondelinge toelichting. Op 26 september 2018 heeft de MAN-fractie op uitnodiging van de SER een mondelinge toelichting gegeven op het verzoek tot nader advies.

Tijdens de toelichting heeft de MAN-fractie haar standpunt naar voren gebracht inzake het belang en de noodzaak van de invoering van een Verplicht Basispensioen.

De SER constateert dat er tijdens de toelichting weliswaar is gesproken over het belang van een redelijke oudedagsvoorziening c.q. financiële zelfstandigheid voor ouderen - nog los van de vorm en/of inhoudelijke invulling - maar dat onvoldoende aannemelijk is gemaakt waarom het onderhavige initiatiefontwerp daarvoor het aangewezen instrument is. Tijdens de mondelinge toelichting heeft de MAN-fractie benadrukt dat het de bedoeling is om in een periode van 40 jaar de Algemene Ouderdomsverzekering (AOV) af te bouwen en te vervangen door een kapitaaldeckingsstelsel. Voor het overige is er geen nieuwe informatie gepresenteerd, is er geen inhoudelijke reactie gegeven op het advies van de SER van 18 mei 2018, en is er voorts geen gewijzigd dan wel aangepast initiatiefwetsvoorstel ingediend.

De SER is derhalve van mening dat er objectief gezien geen grondslag is om opnieuw advies uit te brengen over hetzelfde initiatiefontwerp. De SER verwijst derhalve naar zijn advies van 18 mei 2018.

Ontwerplandsverordening reparatie preferentiële belastingregimes (ref. nr. 022/2018-SER)

De ontwerplandsverordening reparatie preferentiële belastingregimes (hierna: het ontwerp)¹⁶ strekt tot het aanpassen van de fiscale regelgeving teneinde de zogeheten preferentiële belastingregimes in lijn te brengen met internationaal aanvaarde standaarden, zoals aanbevolen door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) / *Organisation for Economic Co-operation and Development* (OECD) en de Europese Unie (EU).

Met de in het ontwerp voorgestelde aanpassingen in de nationale fiscale regelgeving adresseert Curaçao actiepunt 5 van het project *'Base Erosion and Profit Shifting'* (BEPS Project) van de OECD. De internationaal opgestelde richtlijnen met betrekking tot dit actiepunt betreffen de bestrijding van schadelijke belastingconcurrentie tussen landen door middel van codificatie van de begrippen transparantie, minimaliseren van agressieve belastingstructuren en informatie-uitwisseling.

In het advies van 20 maart 2018 geeft de SER aan dat de algemene indruk is dat het wetsvoorstel van goede kwaliteit is en voldoet aan de internationaal aanvaarde standaarden inzake actiepunt 5 van het BEPS-pakket. De SER merkt hierbij op dat in bepaalde wetsartikelen gebruik is gemaakt van bestaande regelgeving in andere jurisdicties, die reeds de goedkeuring heeft van de OECD, hetgeen de kans op acceptatie van de herziene wetgeving door de OECD vergroot. De SER constateert tenslotte met genoegen dat de noodzakelijke herziening van de huidige belastingwetgeving ter borging van een houdbaar fiscaal regime in overleg met de sector internationale financiële dienstverlening is uitgevoerd, wat de aansluiting en acceptatie van de nieuwe wetgeving bij en door de sector vergroot.

Echter, de SER betreurt het dat de regering niet eerder is begonnen met het aanpassen en vernieuwen van de regelgeving met betrekking tot de op het buitenland gerichte financiële dienstverlening. Tenslotte is Curaçao al vanaf 2016 lid van het *Inclusive Framework*, waarmee zij zich gecommitteerd heeft aan de tijdige uitvoering van de richtlijnen. Daarbij heeft de SER in zijn eerdere adviezen gewezen op de noodzaak van het tijdig opstellen van wet- en regelgeving met betrekking tot de op het buitenland gerichte financiële dienstverlening die voldoet aan de richtlijnen van de OECD.

De SER dringt er in zijn advies bij de regering op aan om op korte termijn de twee resterende verplichte actiepunten 14 en 15 te adresseren, zodat de vereiste aanpassingen tijdig uitgewerkt en geformaliseerd kunnen worden en er eveneens tijdig gewerkt kan worden aan flankerend beleid.

De SER constateert tegelijkertijd dat het huidige wetsvoorstel vooral is gericht op het voldoen aan de internationale standaarden en zodoende op het behoud van de sector internationale financiële dienstverlening. In het voorstel wordt geen raamwerk geschapen voor innovatieve fiscale producten, waarmee Curaçao zich kan onderscheiden van andere jurisdicties op het gebied van de internationale financiële dienstverlening. De SER ziet dit als een gemiste kans. Temeer omdat de internationaal aanvaarde standaarden reeds geruime tijd bekend zijn en hierop ingespeeld had kunnen worden. Met het verlies van momentum hiervoor voorziet de SER dat het introduceren van nieuwe fiscale producten vanaf nu geruime tijd in beslag kan nemen, hetgeen de SER niet bevorderlijk acht voor de bijdrage aan de economie vanuit de sector internationale financiële dienstverlening. Tenzij het overleg met de sector op korte termijn kan worden gecontinueerd.

Voor zover de SER kan overzien is uitsluitend het 'innovatiebox-regime' een nieuw regime. De innovatiebox is ingevoerd om innovatief onderzoek door ondernemers fiscaal te stimuleren. Om zich op het gebied van het innovatiebox-regime te onderscheiden ziet de SER mogelijkheden voor Curaçao door het inzetten van dit regime in de regio. Met verdragen tussen Curaçao en een land in de regio, gericht op het sterk terugbrengen van de zware bronbelasting die in met name Zuid-Amerika wordt toegepast, kan het aanbieden van het innovatiebox-regime interessant worden.

De SER is zich er van bewust dat het afsluiten van verdragen niet altijd eenvoudig is omdat deze veelal gebaseerd zijn op handelsbelangen met de regio, die momenteel gering van omvang zijn.

De SER geeft de regering in overweging om via een intensievere informatie-uitwisseling en handelsmissies toegang te creëren tot de Zuid-Amerikaanse regio.

Conceptlandsbesluit, houdende algemene maatregelen, tot wijziging van het Eilandsbesluit personenvervoer (ref. nr. 086/2018-SER)

Het conceptlandsbesluit, houdende algemene maatregelen, tot wijziging van het Eilandsbesluit personenvervoer (hierna: het conceptlandsbesluit)¹⁷ strekt ertoe de maximumtarieven voor de kleine en middelgrote bussen, genoemd in artikel 11, eerste lid, van het Eilandsbesluit personenvervoer¹⁸ te wijzigen om de geaccordeerde en uitgevoerde tarieven te formaliseren. Artikel 5 van het conceptlandsbesluit regelt de terugwerkende kracht van deze geaccordeerde en uitgevoerde tarieven voor de periode 1 juli 2016 tot en met 31 december 2016 en van 1 januari 2017 tot 1 juli 2017.

Het is de SER niet bekend wat de beweegredenen zijn geweest om de gewijzigde tarieven in te laten gaan, zonder daaraan voorafgaand het gehele wetgevingsproces voor vaststelling van de tarieven te doorlopen. De SER heeft toch gemeend het adviesverzoek in behandeling te nemen en advies uit te brengen, omdat aan tarifiering van personenvervoer - het van overheidswege ingrijpen in de marktwerking - sociaal-economische overwegingen ten grondslag liggen en tariefstelling voor het personenvervoer gevolgen heeft voor bepaalde maatschappelijke en economische beleidsdoelen.

In het advies van 10 juli 2018 constateert de SER dat de kostprijsberekenningsmethode die door de Stichting Overheidsaccountants Bureau (SOAB) in 2015 is uitgevoerd niet als basis is gehanteerd voor de tariefvaststelling voor de periodes daarna. Nog steeds worden de tarieven berekend op basis van de procentuele stijging of daling van de totale kosten conform het in 2013 gereviseerde rekenmodel. Eveneens constateert de SER dat de empirische bevindingen uit het SOAB onderzoek van 2015 slechts ten dele verwerkt zijn in het rekenmodel uit 2013. Op basis van de beschikbare data concludeert de SER dat indien de tarieven van de kleine en middelgrote bussen berekend worden op basis van de werkelijke kosten, er een substantiële tariefsverlaging zou moeten plaatsvinden. Uit de observaties kan de conclusie getrokken worden dat deze tariefsverlaging zelfs meer kan zijn dan SOAB heeft berekend.

Buschauffeurs zijn ondernemers. De SER constateert dat het risico van ondernemerschap, door de wijze waarop de huidige maximale tariefstelling tot stand komt en de daaruit voortvloeiende te hoge tarieven, door de overheid wordt geminimaliseerd. De afwezigheid van verplichtingen tot het aanbieden van het openbaar vervoer (OV) volgens een dienstregeling draagt daaraan bij, evenals de beperkte handhaving en controle op de naleving van het vastgestelde maximumtarief. Het gevolg is dat de reiziger, die overwegend afkomstig is uit huishoudens met een laag maandelijks inkomen, een te hoge prijs betaalt voor het vervoer met de kleine en middelgrote bussen.

In deze niet effectief gereguleerde markt hebben vergunninghouders min of meer vrij spel gekregen, niet alleen op het gebied van prijsstelling, maar ook op het gebied van het exploiteren van een verdienmodel met het beschikbaar stellen van de bussen aan hulpchauffeurs. Omdat er slechts een beperkt aantal verplichtingen wordt gesteld aan vergunninghouders op het gebied van dienstverlening (geen verplichtingen voor wat betreft dienstregeling, stiptheid, routeaansluiting, en dergelijke) is de uiteindelijke marktuitsluiting voor de reiziger niet optimaal.

Uit recent onderzoek, uitgevoerd in opdracht van de consumentenstichting *Fundashon pa Konsumidó*, (FpK) blijkt dat de consument een relatief lage waardering heeft voor niet alleen de prijs van het vervoer met kleine en middelgrote bussen, maar ook voor onder meer bereikbaarheid, betrouwbaarheid, informatie bij vertraging en klantvriendelijkheid. De SER merkt hierbij op dat er bij de te hoge tariefstelling sprake lijkt

te zijn van een vermindering van intrinsieke prikkels bij ondernemers om kwalitatief goede dienstverlening te bieden.

De reiziger betaalt niet alleen een te hoge prijs, maar heeft ook te maken met betrekkelijk lange reis- en wachttijden; een reiziger die overwegend ook nog eens uitsluitend afhankelijk is van het openbaar vervoer, bij gebrek aan een aanvaardbaar en doeltreffend alternatief. De SER acht deze situatie niet alleen vanuit sociaal oogpunt ongewenst, daar het de deelname aan gezondheidszorg, overige voorzieningen en sociale activiteiten kan belemmeren. Ook vanuit economisch oogpunt acht de SER deze situatie ongewenst daar het mogelijkwerwijs een verstrend effect kan hebben op de tijdige, betrouwbare en onbelemmerde toegang tot het onderwijs en de arbeidsmarkt. Daardoor kan de situatie een negatief effect hebben op de arbeidsproductiviteit en dientengevolge remmend werken op de economische groei.

De geconstateerde tekortkomingen in de kostenstructuur van de tariefstelling en de uitkomsten van de onderzoeken van SOAB en FpK geven naar het oordeel van de SER aanleiding tot een verdere doorlichting en revisie van het huidige stelsel van openbaar personenvervoer. Een dergelijke doorlichting en revisie is vanuit sociaal-economisch oogpunt niet alleen wenselijk, maar zelfs noodzakelijk, waarbij vooral het belang en perspectief van de reiziger (bereikbaarheid, betrouwbaarheid, betaalbaarheid) centraal dienen te staan.

De SER beveelt in zijn advies de ontwikkeling van een brede visie van een mobiliteitsecosysteem voor het mobiliteitsvraagstuk op Curaçao aan, waarin de gehele vervoerssector aan bod komt. Onderdeel hiervan is een visie op een duurzaam, innovatief, efficiënt, betaalbaar en hoogwaardig openbaar vervoer systeem dat aansluit bij de behoefte van de reiziger (*smart mobility*). Vanuit het perspectief van duurzaamheid en in lijn met het nationale energiebeleid dient hierbij het gebruik van brandstoffen die aanzienlijk minder belastend zijn voor het milieu te worden bevorderd.

Binnen dit kader acht de SER het van belang om de aard en omvang van de sociaal-economische voordelen van een duurzaam openbaar busvervoersysteem te onderzoeken, met als belangrijk vraagstuk de bijdrage die het openbaar vervoer levert aan de bereikbaarheid, leefbaarheid en de maatschappelijke deelname. Al of niet tarifiering en/of subsidiëring van het openbaar vervoer, zowel van de grote als van de kleine en middelgrote bussen, maakt onderdeel uit van deze beleidsvraagstukken.

Initiatiefontwerplandsverordening regelende de instelling, inrichting, samenstelling en bevoegdheden van een Raad voor Onderwijs en Arbeidsmarkt Curaçao (ref.nr. 106/2018-SER)

De initiatiefontwerplandsverordening (hierna: het initiatiefontwerp)¹⁹ beoogt de instelling van een vast college van advies ten dienste van de regering en de Staten, namelijk de Raad voor Onderwijs en Arbeidsmarkt Curaçao (ROA). Ingevolge artikel 2, eerste lid, heeft de ROA tot taak de regering en de Staten, gevraagd en ongevraagd, te adviseren over de hoofdlijnen van het beleid en de wetgeving op het gebied van onderwijs, ook mede in het licht van de tendensen op de arbeidsmarkt. De nieuw in te stellen Raad voor Onderwijs en Arbeidsmarkt wordt in de Memorie van Toelichting bij het initiatiefontwerp nadrukkelijk onderscheiden van de ROA ten aanzien van het secundair beroepsonderwijs (ROA-SBO). Het eerstgenoemde college betreft een 'vast en zelfstandig adviescollege dat adviezen over de gehele linie met betrekking tot onderwijs en vorming in zijn algemeenheid geeft en uitgaat van een integrale benadering van onderwijs en vorming, het welk verder ook wordt gerelateerd aan economische ontwikkeling'. Het adviesverzoek betreft het vaste adviescollege ROA.

In het advies van 14 augustus 2018 onderschrijft de SER het belang en de noodzaak van beide organen: zowel van een ROA-SBO als van een vast adviescollege ROA. De ROA-SBO is van belang vanwege de noodzaak te komen tot onafhankelijke, professionele advisering ten aanzien van de taken, zoals weergegeven in de voornoemde Landsverordening secundair onderwijs en educatie, ter bevordering van een doeltreffend en toekomstgericht onderwijsaanbod in het SBO. Het huidige onderwijsaanbod is onvoldoende afgestemd op de behoefte op de arbeidsmarkt, waardoor er substantiële mismatches zijn tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De regierol die de ROA-SBO dient te vervullen, is een belangrijke voorwaarde om actieve samenwerking tussen arbeidsmarkt en beroepsonderwijs blijvend vorm te kunnen geven.

In zijn advies constateert de SER een veelheid aan tekortkomingen in het initiatiefontwerp met name rond de vraag over de specifieke meerwaarde van een ROA als apart college van advies. Niettegenstaande het feit dat het initiatiefontwerp nog onvoldoende inhoudelijk is uitgewerkt en evenmin aan de Aanwijzingen voor de regelgeving voldoet, heeft de SER gemeend toch daarover advies uit te brengen. De vraag of een apart adviescollege als bedoeld in het initiatiefontwerp nuttig en noodzakelijk is staat centraal in het advies. De SER komt op basis van zijn analyse tot de conclusie dat een apart adviescollege op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt niet alleen nuttig en noodzakelijk is, maar zelfs hoognodig is in het licht van de uitdagingen van de *Future of Work*.

Wereldwijd leiden de snelheid en aard van globalisering, technologisering, robotisering, *artificial intelligence*, digitalisering, klimaatveranderingen en demografische trends, tot ingrijpende wijzigingen op de arbeidsmarkt. Kennis en vaardigheden raken steeds sneller verouderd, routinematig werk wordt in veel sectoren overbodig en de aard van het werk verandert sneller dan ooit. Het risico dat er sprake kan zijn van mismatches tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt neemt toe, met aan de ene kant tekorten aan gekwalificeerd specialistisch personeel in bepaalde sectoren en aan de andere kant mensen die niet aan het werk komen omdat ze een opleiding hebben voor een sector waar door robotisering en automatisering banen verdwijnen. Vanuit sociaal-economisch oogpunt acht de SER het van eminent belang dat de huidige en toekomstige *workforce* voorbereid is op de toekomst van werk.

Het centrale thema bij toekomstgericht onderwijs is: *leren om levenslang te leren* om duurzaam op de arbeidsmarkt en maatschappelijk te kunnen participeren. Een optimale aansluiting van het onderwijs – in de breedste zin – op snel veranderende behoeftes op de arbeidsmarkt is daarbij hét kernvraagstuk. Naar de mening van de SER zijn de uitdagingen van de *Future of Work* dusdanig complex en verstrekkend dat onderwijs, bedrijfsleven, vakbonden en overheid het zich niet kunnen veroorloven om af te wachten wat komen gaat. Veranderingen op de arbeidsmarkt vinden al plaats en in een steeds sneller tempo. De toekomst van werk zal het resultaat zijn van vele complexe, wisselende en nu nog niet te voorspellen

krachten. Een proactieve houding is dan ook nodig om de uitdagingen van de toekomst van werk aan te kunnen gaan.

De snelheid en mogelijke impact van technologische veranderingen en andere mega-trends op de vraagstukken gerelateerd aan de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt zijn dusdanig dat dit een exclusieve aandacht vanuit specifieke expertises vereist. Om nu en in de toekomst in staat te zijn om tijdig in te spelen op deze veranderingen op de arbeidsmarkt zijn vernieuwingen van en binnen het gehele onderwijsstelsel nodig. Gelet op de omvang en complexiteit van voorgenoemde beleidsvraagstukken, alsmede het intersectorale karakter hiervan, is er volgens de SER behoefte aan een op basis van artikel 72 van de Staatsregeling van Curaçao in te stellen onafhankelijk adviescollege van experts.

Het adviescollege adviseert op strategisch niveau aan de regering en de Staten - gevraagd en ongevraagd - over de hoofdlijnen van het beleid op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt en is daarin richtinggevend voor de middellange en lange termijn. Het strategische adviescollege vervult een signaalfunctie, is 'makelaar' tussen de wetenschappelijke wereld en de beleidspraktijk en produceert nieuwe beleidsopties die ook verder af kunnen staan van de gangbare politieke/bestuurlijke opinie. Het adviescollege analyseert trends in de vraag naar arbeid op de lokale en internationale arbeidsmarkt en trends in het onderwijs en vertaalt deze trends naar advies omtrent onderwijs- en arbeidsmarktbeleid. Advisering op het gebied van onderwijsbeleid betreft alle fasen en niveaus van onderwijs, gericht op het ontwikkelen van competenties voor een toekomstige arbeidsmarkt en de inrichting van het onderwijs, zodat dit zo goed mogelijk aansluit. Het adviescollege houdt voeling met het bedrijfsleven, de besturen van onderwijsinstellingen, de overheid en het maatschappelijk middenveld. Het adviescollege houdt uiteraard ook voeling met de ROA-SBO, dat zich met name begeeft op het uitvoeringsniveau inzake de afstemming beroepsonderwijs en arbeidsmarkt.

Voorgesteld wordt om het adviescollege niet Raad voor Onderwijs en Arbeidsmarkt te noemen, maar Adviescollege voor de Toekomst van Werk en Educatie (TWE). Het gebruik van het begrip 'adviescollege' is allereerst in overeenstemming met de terminologie in artikel 72 van de Staatsregeling van Curaçao en met de terminologie in artikel 1, lid a, in de Landsverordening adviescolleges²⁰, die het algemeen wettelijk

kader voor de instelling van het adviescollege TWE bieden. Door het adviesorgaan anders te noemen kan er tegelijkertijd geen verwarring ontstaan met de ROA zoals genoemd in de Landsverordening secundair beroepsonderwijs en educatie. Tevens geeft de volgorde van de begrippen Toekomst van Werk en Educatie, het belang aan van het beschouwen van onderwijsvraagstukken vanuit het perspectief van *Future of Work*. Immers de toekomst van het werk is leidend ten aanzien van de inrichting van de onderwijsstelsels.

Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, ter uitvoering van artikel 1, zevende lid, van de Landsverordening belastingfaciliteiten investeringen (ref. nr. 105/2018-SER)

De Landsverordening belastingfaciliteiten investeringen (hierna: LBI)²¹ is op 20 december 2016 van kracht geworden. De LBI bepaalt dat aan ondernemingen die bedrijfsactiviteiten verrichten in de in artikel 1, tweede lid, aangewezen sectoren en die voldoen aan de gestelde criteria vrijstelling wordt verleend (dan wel een verminderd tarief wordt geheven) voor wat betreft: de onroerendezaakbelasting; de winstbelasting; de invoerrechten; de inkomstenbelasting op dividenden en andere winstuitkeringen.

Artikel 1, zevende lid, van de LBI biedt de mogelijkheid om bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, zowel de sectoren alsook de eisen voor de investeringsomvang en het aantal te scheppen banen te wijzigen. Op basis hiervan is in artikel 1, eerste lid, van onderhavig conceptlandsbesluit²² het aantal sectoren met zeven uitgebreid. In de considerans stelt de regering dat verbreding van de economische basis van Curaçao hoge prioriteit heeft en dat om die reden grote investeringen om de economie te stimuleren van groot belang zijn.

In artikel 1, tweede en derde lid, zijn de eisen om in aanmerking te komen voor de voornoemde belastingfaciliteiten verhoogd, te weten: er moet sprake zijn van een minimale investering van NAf. 5 miljoen in plaats van NAf. 1 of NAf. 2 miljoen; en deze moet aan ten minste 25 in het lokale bevolkingsregister ingeschreven personen blijvend en voltijds werk verschaffen in plaats van aan 5 personen.

In het advies van 19 oktober 2017 onderschrijft de SER de noodzaak tot het verbeteren van het investeringsklimaat, zeker gelet op de aanhoudende krimp van de economie en het relatief hoge aantal bedrijven dat het investeringsklimaat als slecht beoordeelt.

De SER stelt evenwel - net als in het advies van 15 juli 2015 met betrekking tot de onderhavige belastingfaciliteit - vast dat de belastingfaciliteit niet geplaatst is binnen het kader van een integraal sociaal-economisch beleid met een visie die richtinggevend is voor alle maatregelen op het gebied van het verbeteren van het investeringsklimaat en het stimuleren van de economie en de werkgelegenheid.

De SER wijst er hierbij op dat internationale financiële instituties, waar onder de Wereldbank en de *International Development Bank* (IDB) de Caribische landen juist adviseren om het gebruik van belastingfaciliteiten om buitenlandse investeringen aan te trekken, te heroverwegen.

Volgens deze instellingen zijn belastingfaciliteiten niet alleen duur in termen van overheidsinkomstenderving en een erosie van de belastinggrondslag, maar hebben ze ook nog eens een beperkte impact op economische groei. Groeibevorderende strategieën moeten volgens deze instellingen met name gericht zijn op het versterken van institutionele kaders en wet- en regelgeving om aantrekkelijk te zijn voor zowel binnen- als buitenlandse investeerders.

Het kunnen verkrijgen van belastingfaciliteiten hoeft niet de belangrijkste overweging te zijn voor grote investeerders bij het nemen van een besluit ten aanzien van een investeringslocatie. Belangrijke factoren als adequate fysieke, financiële, wettelijke en institutionele infrastructuur, politieke, macro-economische en fiscale stabiliteit, een effectieve, transparante, integere en verantwoordelijke overheid en de *cost of doing business*, waaronder *red tape*, spelen eveneens een rol; zelfs zodanig dat deze van doorslaggevende betekenis kunnen zijn. De effectiviteit van een faciliteit in het aantrekken van buitenlandse investeerders is substantieel hoger in een land met een aantrekkelijk investeringsklimaat. Belastingfaciliteiten blijken over het algemeen zwakke instrumenten te zijn voor het compenseren voor negatieve factoren in het investeringsklimaat van een land.

Daarbij kan belastingconcurrentie tussen landen leiden tot een *race to the bottom*, waarbij uiteindelijk alle landen lagere belastinginkomsten ontvangen, terwijl er geen significante impact is op het aantrekken van meer investeringen en economische groei.

In het verlengde van het voorgaande vraagt de SER zich af of en in hoeverre de maatregelen die het onderhavige conceptlandsbesluit voorstaat effectieve maatregelen zijn ter stimulering van de economie en of de maatschappelijke baten de kosten zullen compenseren.

In de Nota van Toelichting (hierna: NvT) wordt gesteld dat investeerders gevoelig zijn voor stimuleringsmaatregelen. De SER merkt hierbij voor alle duidelijkheid op dat er geen evaluatie van belastingfaciliteiten is aangetroffen waaruit dit onomstotelijk blijkt. Uit nader verkregen informatie blijkt dat er vooralsnog geen gebruik is gemaakt van de faciliteit met betrekking tot de in 2017 toegevoegde sectoren. Derhalve is er geen sprake van een verbreding van de economie in de zin van meer diversiteit.

De SER acht het daarom van belang dat in de NvT allereerst een beleidsmatige onderbouwing wordt gegeven voor de uitbreiding van het aantal sectoren als ook voor de keuze van de additionele sectoren. Eveneens dienen de macro-economische en budgettaire consequenties van de belastingfaciliteit in de desbetreffende sectoren beter in kaart te worden gebracht. Dit behelst onder meer de vraag wat per sector de potentiële effecten op de overheidsinkomsten van de faciliteit kunnen zijn, wat de verwachte effecten zijn op de werkgelegenheid en economische groei en welke eventuele marktverstoringe werking hiervan kan uitgaan op bestaande en kleinere bedrijven.

De SER merkt in het verlengde van het voorgaande op dat er vooralsnog geen rechtvaardigingsgrond is aangegeven voor het onderscheid tussen grote en kleine bedrijven en tussen nieuwe en bestaande bedrijven.

De SER treft in de NvT eveneens geen onderbouwing aan voor de verhoging van het minimaal vereiste investeringsbedrag van NAf. 1 en 2 miljoen naar specifiek NAf. 5 miljoen. Zonder onderbouwing is een dergelijk investeringsvereiste arbitrair. Dit geldt eveneens voor de hoogte van de werkgelegenheidseis. De SER is van oordeel dat deze verhoging niet alleen gemotiveerd dient te worden; ook een nadere uiteenzetting betreffende de macro-economische en budgettaire gevolgen hiervan is vereist.

Door op micro-economisch niveau het vereiste investeringsbedrag te koppelen aan een vereist werkgelegenheidsniveau beoogt de regering klaarblijkelijk een positief werkgelegenheidseffect. De criteria betreffen aldus een combinatie van kapitaalintensieve en arbeidsintensieve investeringen, die mogelijkwijs op gespannen voet met elkaar staan, bijvoorbeeld indien er sprake is van technologisch innovatieve en kapitaalintensieve bedrijvigheid.

Naar de mening van de SER is het denkbaar dat deze arbitraire vereisten aanleiding zijn tot een verdere belasting-erosie, omdat de rationale van de begunstiging in de perceptie van (sommige) investeerders niet gerechtvaardigd is.

De SER is van oordeel dat de verhoging van de werkgelegenheidseis in combinatie met de verhoging van de investeringseis gemotiveerd dient te worden ten aanzien van relevantie, effectiviteit en realisme, mede in het licht van de hiervoor genoemde macro-economische en budgettaire beschouwingen.

In de financiële paragraaf wordt gesteld dat er naar verwachting geen substantiële budgettaire gevolgen zullen zijn en eveneens dat de uitbreiding van de faciliteit naar meer sectoren naar verwachting tot een toename van de belastingopbrengsten zal leiden. In de financiële paragraaf wordt opgemerkt dat het zeer moeilijk is om een dergelijke toename van belastingopbrengsten te kwantificeren. In deze paragraaf worden zowel positieve als negatieve effecten genoemd ten aanzien van de belastingopbrengsten. De SER merkt echter op dat niet wordt onderbouwd hoe en waarom de positieve krachten de negatieve effecten compenseren of zelfs overtreffen. Op basis van de onderbouwing in de NvT kan namelijk evengoed en wellicht zelfs beter worden geconcludeerd dat per saldo het effect op de belastingopbrengsten negatief zal zijn.

De SER acht het van belang dat ten minste moet worden aangegeven op basis waarvan per saldo positieve belastinginkomsten te verwachten zijn, temeer ook omdat tegelijkertijd in de NvT wordt aangegeven 'dat de strengere eisen die worden gesteld aan de belastingfaciliteit het, gezien de kleine omvang van de Curaçaose economie, een uitzonderlijke faciliteit maken, d.w.z. het aantal investeringen dat hierop aanspraak zal kunnen doen zal gering blijven'. De SER vraagt zich af in hoeverre de uitzonderlijkheid van de faciliteit in lijn is met het doel om met behulp van grote investeringen de economische basis van Curaçao te verbreden.

Gelet op het voorgaande is het naar de mening van de SER van cruciaal belang om een evaluatie te verrichten naar het effect van de belastingfaciliteiten op het aantrekken van (buitenlandse) investeringen. Het conceptlandsbesluit voorziet in een verplichte evaluatie na drie jaar. De reikwijdte van dit onderzoek dient echter breed te zijn. Het gaat niet alleen om het in kaart brengen van de financiële effecten van de belastingfaciliteiten voor de openbare financiën, maar ook om de sociaal-economische effecten die hiervan uitgaan. Naast budgettaire effecten en economische groei-effecten dienen ook effecten op werkgelegenheid, binnenlandse investeringen, belastingbasis, compliance, *crowding out* en mogelijke *spillover* effecten te worden onderzocht.

In het advies van 21 september 2018 verwijst de SER naar eerdere adviezen met betrekking tot de implementatie van de OESO richtlijnen en de BEPS²³ richtlijnen, met name naar het advies inzake de ontwerplandsverordening reparatie preferentiële belastingregimes van 16 maart 2018.²⁴

De SER stelt in algemene zin dat de voorgestelde aanscherping van de in het ontwerp opgenomen artikelen relevant en noodzakelijk is met het oog op de door de OESO gestelde richtlijnen. Tevens wordt met de voorgestelde wijzigingen de fiscale wet- en regelgeving beter op elkaar afgestemd, hetgeen de consistentie en kwaliteit ervan ten goede komt.

De SER merkt tegelijkertijd op dat er met deze voorgestelde wijzigingen, die reeds binnen een relatief korte periode van twee maanden plaatsvinden nadat de Landsverordening reparatie preferentiële belastingregimes is vastgesteld en in werking getreden, sprake is van 'wijziging op wijziging' in de fiscale wet- en regelgeving, hetgeen een onoverzichtelijk beeld oplevert. Door deze onoverzichtelijkheid bestaat het gerede risico dat binnen een kort tijdsbestek de nu voorgestelde wijzigingen opnieuw onvoldoende en/of onvolledig zijn om aan de richtlijnen van de OESO te voldoen en/of dat er wellicht wederom sprake is van technische omissies.

In het advies vraagt de SER zich af of nu duidelijk c.q. bekend is of de OESO definitief akkoord is met de voorgestelde wijzigingen. De SER geeft de regering derhalve in overweging om in het vervolg, voorafgaand aan de aanbidding van fiscale concept wet- en regelgeving, die is opgesteld c.q. aangepast naar aanleiding van de richtlijnen van de OESO, aan de respectievelijke adviesorganen en de Staten, over de inhoud ervan afstemming met de OESO te zoeken om er zodoende zeker van te zijn dat de concept wet- en regelgeving aan de internationale richtlijnen voldoet.

De SER is van mening dat de huidige bepaling in de Landsverordening op de winstbelasting 1940 in artikel 8A, eerste lid, onder a, waarin is bepaald dat een verklaring inzake speur- en ontwikkelingsonderzoek wordt afgegeven door een bij landsbesluit aangewezen instelling, onvoldoende zekerheid biedt dat de aangewezen instelling, daadwerkelijk de geëigende instelling is. De SER geeft de regering derhalve in overweging om in de Landsverordening op de winstbelasting 1940 in artikel 8A, eerste lid, onder a, waarin is bepaald dat een verklaring inzake speur- en ontwikkelingsonderzoek wordt afgegeven door een bij landsbesluit aangewezen instelling, 'landsbesluit' te wijzigen in 'landsbesluit, houdende algemene maatregelen'.

Volgens de SER dient nader te worden gemotiveerd waarom het Bureau voor de Intellectuele Eigendom (hierna: BIE) belast wordt met het verstrekken van de verklaring inzake speur- en ontwikkelingsonderzoek. De SER vraagt zich af of het BIE hiermee expliciet heeft ingestemd.

De SER acht het van belang dat er in eerste instantie duidelijkheid bestaat over de taakstelling omtrent het afgeven van een verklaring inzake speur- en ontwikkelingsonderzoek.

Met het oog op de vereiste duidelijkheid over de desbetreffende taakstelling geeft de SER de regering in overweging om nadere regels hieromtrent in een landsbesluit, houdende algemene maatregelen, vast te leggen vóórdat wordt overgegaan tot het aanwijzen van een instantie die hiervoor de verantwoordelijkheid zal gaan dragen.

In de Landsverordening omzetbelasting 1999 is in artikel 6, tweede lid, onder verlettering van de onderdelen a. en b. tot onderdelen b. en c., een nieuw onderdeel a. ingevoegd, luidende: 3% voor levering van goederen en het verrichten van diensten aan afnemers gevestigd of woonachtig buiten Curaçao (export).

De SER vraagt zich af waarom deze belasting omzetbelasting (OB) wordt genoemd, terwijl de belasting wordt berekend over een andere grondslag, namelijk de toegevoegde waarde naar een tarief van 3%. De SER acht het bovendien onwenselijk dat er belasting is ingevoerd bij export, zonder dat de economische en budgettaire effecten van het belasten van export inzichtelijk zijn gemaakt. Uit internationale onderzoeken komt naar voren dat er een marktversturende werking kan uitgaan van exportbelastingen. Exportheffingen kunnen tal van onbedoelde effecten hebben, zoals het negatief beïnvloeden van onder meer het handelsvolume alsook de economische groei. De SER acht het dan ook van belang dat de mogelijke

effecten van de exportbelasting in kaart worden gebracht om zodoende een geïnformeerd besluit te kunnen nemen over de wenselijkheid van het in standhouden van de belasting op export.

In het ontwerp is een wijziging opgenomen waarmee wordt beoogd dat artikel 4, derde lid, van de Landsverordening omzetbelasting 1999 per 1 juli 2018 in werking treedt en dat het belang van spoedige inwerkingtreding van dit artikel samenhangt met het initiatief om voor toeristen het winkelen in de binnenstad vrij van invoerrechten en omzetbelasting te maken. Echter, het initiatief om voor toeristen het winkelen in de binnenstad vrij van invoerrechten en omzetbelasting te maken is in de (Memorie van Toelichting (MvT) niet nader toegelicht, noch zijn de financieel-economische gevolgen hiervan uiteengezet.

De SER acht het noodzakelijk om deze gevolgen in kaart te brengen alvorens deze vrijstelling bij ministeriële regeling, met algemene werking, in werking treedt.

In de MvT worden mogelijke financieel-economische effecten van de maatregelen beschreven. Het betreft geen harde berekeningen maar assumpties met betrekking tot de verwachte dalingen en stijgingen van belastingopbrengsten en/of van sociale premies. Hoewel vooraf de omvang van de financieel-economische effecten moeilijk te berekenen is, acht de SER het des te meer van belang dat op regelmatige basis, over een middellange periode, zowel de budgettaire effecten als de effecten op het investeringsklimaat in kaart worden gebracht. Op basis van de uitkomsten kunnen dienovereenkomstig noodzakelijke aanvullende maatregelen worden genomen.

Tot slot, en zoals eerder door de SER gesteld, dient relevante wet- en regelgeving voor de belanghebbenden eenvoudig, duidelijk en toegankelijk te zijn, wat onder meer kan worden bewerkstelligd door het opstellen van geconsolideerde teksten. De SER is daarnaast van oordeel dat belanghebbenden adequaat behoren te worden geïnformeerd over de vastgestelde wijzigingen in de fiscale wet- en regelgeving.

De SER acht het van belang dat op korte termijn een informatiecampagne over de wijzigingen in de fiscale wet- en regelgeving wordt gestart, zodat belanghebbenden adequaat worden geïnformeerd.

Ontwerp-ministeriële regeling, met algemene werking, houdende toepassing van artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen (ref.nr. 148/2018-SER)

De ontwerp-ministeriële regeling, met algemene werking, houdende toepassing van artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen²⁵ (hierna: het ontwerp)²⁶ strekt tot het indexeren van het minimumloon per 1 januari 2019 met 2,1 procent. Het huidige minimumuurloon bedraagt NAf. 9,175 en NAf. 9,37 in geval van de voorgestelde indexering.

In het advies van 26 november 2018 merkt de SER in dit verband op dat in het bedrag van NAf. 9,175 reeds een additioneel bedrag van NAf. 0,065 per uur is opgenomen dat in de ministeriële regeling, met algemene werking, van 27 december 2017 is doorgevoerd en een tijdelijk karakter heeft. In de overwegingen van deze ministeriële regeling is opgenomen dat de Sociaal-Economische Raad, gelezen het advies van 21 december 2017, is gehoord. De SER heeft op 25 januari 2018 een brief²⁷ aan de minister gestuurd, waarin gewezen is op het feit dat de additionele verhoging van NAf. 0,065 per uur krachtens artikel 9, zevende lid, van de Landsverordening minimumlonen, niet in het aan de SER gerichte adviesverzoek van 15 december 2017 was opgenomen en dat de SER derhalve niet is gehoord in deze.

Wél heeft de SER op 13 november 2018 een ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, ter uitvoering van artikel 13, tweede lid, van de Landsverordening minimumlonen (permanent maken van de tijdelijke additionele verhoging van het minimumuurloon 2018) van de minister ontvangen.

Ingevolge artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen kan de minister, indien uit de door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) vast te stellen prijsindexcijfers van de gezinsconsumptie (hierna consumentenprijsindexcijfer: CPI) blijkt dat het cijfer voor de maand augustus van het lopende jaar, vergeleken met het cijfer voor de maand augustus van het voorafgaande jaar is gestegen of gedaald, de Sociaal Economische Raad gehoord, bedragen vaststellen, die met ingang van 1 januari van het komende jaar in de plaats treden van de in artikel 9, eerste tot en met het vierde lid, van de Landsverordening minimumlonen genoemde bedragen.

De SER merkt op dat bij het adviesverzoek de adviezen van de Uitvoeringsorganisatie Wetgeving en Juridische Zaken (UO/WJZ) van het Ministerie van Algemene Zaken en van de beleidsdirectie van het Ministerie van Financiën ontbreken. Ook de in de Nota van Toelichting (NvT) genoemde adviezen van het Ministerie van Economische Ontwikkeling en de instemming van de Raad van Ministers ontbreken als bijlagen bij het adviesverzoek. De SER vraagt zich in het licht hiervan af welke procedure wordt gevolgd. In voorgaande jaren was het immers gebruikelijk dat ontwerpwetgeving inzake de verhoging van de minimumlonen voor advies bij de SER werd ingediend via de Raad van Ministers door tussenkomst van de Minister-president. De SER kon er dientengevolge in redelijkheid van uitgaan dat de Raad van Ministers had ingestemd met het ingediende ontwerp.

Ondanks de vastgestelde onvolledigheid van het adviesverzoek brengt de SER advies uit. Bij deze overweging heeft mede een rol gespeeld dat de SER reeds in eerdere adviezen uitvoerig heeft geadviseerd over de indexering en/of de autonome verhoging van het minimumloon.

In het initiatiefadvies van de SER inzake een verkenning van het beleidsthema 'Minimumlonen' van oktober 2017²⁸ is het beleidsthema vanuit diverse invalshoeken uitgebreid belicht. De SER verwijst dan ook naar deze eerdere adviezen, met de nadrukkelijke kanttekening dat deze adviezen in hun totaliteit en onderlinge samenhang in aanmerking dienen te worden genomen.

De SER constateert dat de minister bij het bepalen van de hoogte van de indexatie van het minimumloon per 1 januari 2019 uitgegaan is van het twaalfmaands gemiddelde CPI, óók nu deze indexeringsmethode een lagere stijging van het minimumloon met zich meebrengt dan het CPI waarbij de enkelvoudige maandmethode gehanteerd wordt. Het gebruik van deze indexeringsmethode sluit goed aan bij eerdere adviezen van de SER waarin in geval van indexering telkenmale aangedrongen is op het consistent hanteren van de indexeringsmethode, die gebaseerd is op het twaalfmaands gemiddelde CPI, aangezien daarmee een beter beeld wordt verkregen van de lange termijn consumentenprijsontwikkeling.

De SER stelt vast dat in de NvT onvoldoende onderbouwd wordt ingegaan op de financiële implicaties van de onderhavige ontwerp-ministeriële regeling, met algemene werking. Hoewel in de NvT wordt gesteld dat de overheid de negatieve financiële gevolgen gecompenseerd ziet door positieve financiële gevolgen, treft de SER geen nadere kwalitatieve onderbouwing of – bij voorkeur - een kwantificering daarvan aan.

Bij het gestelde in de NvT – bedrijven gaan minder winstbelasting betalen - wordt er, zonder nadere motivering dan wel cijfermatige onderbouwing, impliciet van uitgegaan dat bedrijven de kosten van de loonsverhoging (deels) niet doorberekenen in de prijs van hun producten. Waarom deze aanname wordt gehanteerd en in hoeverre zij gebaseerd is op resultaten van enig empirisch onderzoek, is voor de SER niet geheel duidelijk. Ook de veronderstelling dat de inkomsten uit de directe en indirecte belastingen zullen toenemen, is niet onderbouwd.

Indien, zoals in de NvT wordt aangenomen, de prijs van de producten niet stijgt, zal er evenmin sprake zijn van een toename van de indirecte belastingen, behalve dan in het geval er een toename is van de vraag naar goederen en diensten. De impliciet aangenomen causale relatie tussen indexering van het minimumloon en een toename van de binnenlandse vraag naar goederen en diensten is echter niet eenvoudig te leggen, zoals blijkt uit internationaal empirisch onderzoek. De interactie tussen een verhoging

van het minimumloon en economische groei is een complex proces en kan alleen door empirische verificatie worden aangetoond.

De SER merkt op dat niet alleen een financiële maar eveneens een sociaal-economische onderbouwing van de in de NvT genoemde gevolgen van indexering van het minimumloon ontbreekt. Het ontbreken van een analyse van mogelijke sociaal-economische effecten van indexering is des te meer opmerkelijk daar in de hiervoor genoemde begeleidende brief staat: *'Uit artikel 13 van de aangehaalde landsverordening ontleen ik de plicht om na grondige sociaaleconomische analyse de hierboven genoemde belangen te waarborgen'*.

In de NvT wordt een eventueel werkgelegenheidseffect van indexering niet genoemd. Dit terwijl hieraan in de begeleidende brief wel wordt gerefereerd, zij het op indirecte wijze. In de brief wordt gesteld dat 'minimumloners vooral werkzaam zijn in de handel, bouw en nijverheid en wel voornamelijk in klein en middenstand bedrijven'. 'Het voortbestaan van dit soort bedrijven, en daarmee behoud van werkgelegenheid voor voornamelijk minimumloners, is van cruciaal belang'. Er wordt echter noch in de begeleidende brief noch in de NvT een verduidelijking gegeven over de relatie tussen het bevorderen van het voortbestaan van de MKB-sector en de indexering van het minimumuurloon.

In dezelfde brief wordt eveneens aangegeven dat de economie in 2018 naar verwachting met 1,6 procent zal krimpen en dat het de verwachting is dat 2019 een moeilijker jaar zal worden, met als één van de weinige lichtpunten de toeristische industrie.

De SER merkt vervolgens op dat de brief dusdanig is geschreven dat het 'waarborgen van de hierboven genoemde belangen' in logische en economische zin even goed had kunnen leiden tot het voornemen om juist niet over te gaan tot het indexeren van de minimumlonen, na de 'grondige sociaaleconomische analyse'. Daar de sociaal-economische analyse niet is toegevoegd, is het de SER niet duidelijk welke overwegingen doorslaggevend zijn geweest om toch te komen tot het voornemen tot indexering.

De brief lijkt ook te duiden dat het indexeren van het minimumloon zowel macro-economische als micro-economische doelen heeft. Meer expliciet staat dit vermeld in de NvT, waarin is opgenomen dat de minister heeft besloten om 'het reeds vele jaren gehanteerde beleid, waarbij jaarlijks de minimumlonen worden geïndexeerd, te continueren. De leidende gedachte daarbij is dat de economie erbij gebaat is de koopkracht van de minima zoveel mogelijk te handhaven'. De opmerking in de NvT dat onder meer een toename van indirecte belastingen een direct gevolg van indexering is, lijkt een voorbeeld te zijn van een vermeend positief economisch effect. Er wordt voorgehouden dat indexering leidt tot een toename van de binnenlandse vraag naar goederen en diensten en daarmee tot economische groei. De SER merkt hierbij wellicht ten overvloede op, dat de in de NvT gepostuleerde causaal verband tussen handhaving van de koopkracht van de minima en economische baten niet nader wordt onderbouwd.

In beginsel, vanwege het belang dat wordt gehecht aan het behoud van koopkracht, stuit het voorgenomen besluit om het minimumuurloon, in overeenstemming met de ontwikkeling van het twaalfmaands gemiddelde consumentenprijsindexcijfer tussen augustus 2017 en augustus 2018, per 1 januari 2019 te indexeren met 2,1 procent van NAf. 9,175 naar NAf. 9,37, niet op bezwaar zijdens een meerderheid van de SER.

Behoud van koopkracht wordt door een minderheid van de SER wel van belang geacht, maar men is van mening dat dit ook met andere beleidsinstrumenten kan worden bereikt. Tevens is gesteld dat een indexering van het minimumloon zeer wel mogelijk is, mits deze gelijke tred houdt met een toenemende arbeidsproductiviteit en een groeiende en dynamische economie met een flexibele arbeidsmarkt.

De betreffende minderheid brengt naar voren bezwaar te hebben tegen de indexering vanwege de negatieve effecten die de indexering zal hebben op de Curaçaose economie. Hierbij wordt verwezen naar een notitie van het Ministerie van Economische Ontwikkeling (hierna: MEO), waarin is opgenomen dat indexering van het minimumloon met de huidige economische krimp zal leiden tot hogere werkloosheid, inkrimping van de economie, en toename van de armoede.²⁹

In het initiatiefadvies van de SER inzake een verkenning van het beleidsthema 'Minimumlonen' van oktober 2017 is de ontwikkeling van de verschillende minimumlooncategorieën afgezet tegen de ontwikkeling van het totale werkloosheidspercentage op Curaçao voor de jaren 1992 tot en met 2015.³⁰ Hieruit blijkt niet dat er een duidelijk rechtstreeks verband bestaat tussen de ontwikkeling van het totale werkloosheidspercentage en het minimumloon. Deze bevinding sluit aan bij de bevindingen uit internationaal onderzoek. Hieruit komt ook een interessante paradox naar voren: terwijl het verhogen van het minimumloon een interventie op de arbeidsmarkt betekent, ondervinden blijkbaar andere delen van de economie en andere markten effecten hiervan. Blijft de vraag welke delen van de economie gevoelig zijn voor veranderingen in het minimumloon.

De SER constateerde in het voorgaande reeds dat een advies van MEO in het adviesverzoek ontbreekt. Volgens de SER is een advies van MEO met een schatting van de effecten van een verhoging van het minimumuurloon noodzakelijk om de gevolgen van een dergelijke verhoging in de verschillende delen van de economie in kaart te brengen. Pas daarna kan worden overgegaan tot (geïnformeerde en verantwoorde) advisering en besluitvorming. Dit is des te meer noodzakelijk nu de economische krimp in 2018 lijkt toe te nemen ten opzichte van 2017 en er nog onvoldoende indicaties zijn voor een herstel van de economie in 2019.

De SER geeft de regering in overweging om alsnog MEO te verzoeken advies uit te brengen inzake de economische effecten van een indexering van het minimumuurloon met ingang van 1 januari 2019.

Ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, strekkende tot het permanent maken van de per 1 januari 2018, bij Ministeriële Regeling, met algemene werking, doorgevoerde tijdelijke verhoging van het minimumuurloon (ref.nr. 149/2018-SER)

Het ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen (hierna: het ontwerplandsbesluit)³¹, strekt tot het permanent maken van het huidige minimumuurloon 2018.

In het briefadvies van 26 november 2018 geeft de SER aan het ontwerplandsbesluit aan een ontvankelijkheidstoets te hebben onderworpen en dat aan de hand daarvan de SER constateert dat het niet geheel voldoet aan de toepasselijke wetgevingstechnische (kwaliteits)normen en -regels en evenmin aan de formele beginselen van behoorlijke en zorgvuldige regelgeving.

De SER licht het vorenstaande hieronder puntsgewijs nader toe waarbij de SER voorop wil stellen dat hij dat doet zonder uitpuddend te willen zijn. Vanwege de vele gesignaleerde wetgevingstechnische tekortkomingen, volstaat de SER hierbij met een puntsgewijze opsomming van de meest elementaire:

- Wat vorm en inhoud betreft, voldoet het ontwerplandsbesluit niet aan de Aanwijzingen voor de regelgeving.
- In het ontwerplandsbesluit staat in het Intitulé niet vermeld dat het om een landsbesluit, houdende algemene maatregelen, gaat waardoor ten onrechte de indruk wordt gewekt dat het een ontwerplandsbesluit *sec* betreft.
- Een Nota van Toelichting ontbreekt bij het overgelegde ontwerplandsbesluit en daarmee de daaraan ten grondslag liggende motivering.
- In het ontwerplandsbesluit staat, na de considerans, niet vermeld dat de Sociaal-Economische Raad is gehoord.

In het licht van het vorenstaande geeft de SER de minister in ernstige overweging het aan de SER aangeboden ontwerplandsbesluit kritisch te laten reviseren door de uitvoeringsorganisatie Wetgeving en

Juridische Zaken (UO/WJZ) van het Ministerie van Algemene Zaken. De SER doet voorts de aanbeveling om de Sector Directeur Financieel Beleid en Begrotingsbeheer (SDFBB) van het Ministerie van Financiën door tussenkomst van de Minister van Financiën te verzoeken de financiële consequenties van het voorstel voor het land inzichtelijk in kaart te brengen. Tot slot raadt de SER aan om de Minister van Economische Ontwikkeling te verzoeken om de voornemens en plannen met betrekking tot het permanent maken van de tijdelijke verhoging te laten doorrekenen door het Ministerie (MEO) zodat een getrouw beeld kan worden verkregen van de macro-economische effecten. Daarbij kan desgewenst gebruik worden gemaakt van de expertise bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en bij de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS), die doorgaans ook de sociaal-economische effecten kan doorrekenen.

De SER stelt voorts vast dat voorafgaand aan onderhavig adviesverzoek, te weten op 6 november 2018, hij een adviesverzoek heeft ontvangen betreffende het voornemen van de minister om het minimumuurloon per 1 januari 2019 te indexeren. In de ontwerp Ministeriële Regeling, m.a.w, behorende bij dit adviesverzoek, wordt uitgegaan van het minimumuurloon zoals bepaald in de Ministeriële Regeling, m.a.w, van de 27ste december 2017 ter uitvoering van artikel 9, zevende lid, en artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen³². Dit minimumuurloon bedraagt NAf. 9,175. Hierin is opgenomen de additionele autonome verhoging van NAf. 0,065 per uur, hoewel deze verhoging nog geen permanent karakter heeft. Volgens de SER had het voorstel tot het permanent maken van de additionele verhoging van NAf. 0,065 per uur eerst aan de SER voorgelegd moeten worden.

Bij de overweging om alsnog een Landsbesluit, h.a.m, vast te stellen, moet worden afgewogen of de bij Ministeriële Regeling, m.a.w, vastgestelde verhoging van het minimumloon feitelijk nog wel ongedaan moet of kan worden gemaakt (door de Ministeriële Regeling af te laten lopen per einddatum), dan wel of er intussen een situatie is ontstaan die feitelijk onomkeerbaar is. Indien de feitelijke situatie onomkeerbaar is, heeft het daarop gerichte Landsbesluit, h.a.m, materieel slechts een pro-forma karakter. De regering is immers noodgedwongen gehouden aan de eenzijdige beslissing die in de Ministeriële Regeling, m.a.w, is genomen.

Via deze Ministeriële Regeling, m.a.w, is per 1 januari 2018 het minimumuurloon verhoogd van NAf. 9,00 naar NAf. 9,175. De maatregel eindigt automatisch per 31 december 2018 tenzij deze vóór die tijd permanent wordt gemaakt door middel van een Landsbesluit, h.a.m. Theoretisch gezien zou het minimumuurloon dus per 1 januari 2019 weer kunnen terugvallen naar NAf. 9,11. Echter, praktisch gezien is dit niet haalbaar, sociaal-maatschappelijk onwenselijk en op grond van het internationaalrechtelijk leerstuk van verworven rechten (*acquired rights*) uitgesloten. Er zou dan immers een curieuze situatie ontstaan waarbij nieuwe toetreders tot de arbeidsmarkt een minimumuurloon van NAf. 9,11 kan worden aangeboden, terwijl een vergelijkbare werknemer die iets eerder in dienst is getreden voor exact hetzelfde werk NAf. 9,175 per uur krijgt (zonder hierbij rekening te houden met de voorgenomen indexering van 2,1 procent per 1 januari 2019). Dit zou in strijd zijn met het gelijkheidsbeginsel.

In het advies van de SER van 26 november 2018³³ wordt in paragraaf 2.3 inhoudelijk ingegaan op de gevolgde procedures met betrekking tot het verhogen van het minimumuurloon in het algemeen en tevens met betrekking tot het permanent maken van het huidige minimumuurloon 2018 in het bijzonder.

Future of Work

Op 22 juni 2018 werd de startnotitie *'Future of Work'* overhandigd aan Minister Hensley Koeiman van Sociale Ontwikkeling, Arbeid & Welzijn (SOAW). De startnotitie is het resultaat van diverse technische werksessies die gefaciliteerd werden door de SER in samenwerking met de sector arbeidszaken van het Ministerie van SOAW. Aan de werksessies namen vertegenwoordigers van diverse geledingen van de Curaçaose samenleving deel, waaronder NGOs, de publieke sector, het bedrijfsleven, de media, de vakbeweging, de wetenschap en ook *'young professionals'*. In de startnotitie worden de contouren weergegeven van de wijze waarop Curaçao invulling kan geven aan het thema Future of Work. In de notitie wordt verder uitgeweid over de kansen en mogelijkheden van een veranderende arbeidsmarkt. Aspecten als het innovatief vermogen van Curaçao om zich te ontwikkelen als 'smart nation' en de uitdagingen op demografisch, technologisch en klimatologisch gebied komen daarin eveneens aan bod.

Op verzoek van Minister Koeiman werd de startnotitie op 30 augustus 2018 gepresenteerd aan de Raad van Ministers (RvM). De startnotitie werd op 12 september 2018 door de RvM goedgekeurd.

Internationale contacten

De SER neemt actief deel in verschillende internationale netwerken. De SER is lid van AICESIS, de vereniging van SER'en en soortgelijke instituties in de wereld; de SER is tevens lid van het bestuur van deze internationale vereniging. Sinds 2017 bekleedt de SER ook binnen AICESIS-verband de functie van waarnemend Secretaris-generaal (DSG) voor de regio Latijns-Amerika en het Caribisch gebied.

Het belang van deze internationale contacten en het onderhouden daarvan moet vooral gezien worden in het versterken van de adviesfunctie van de SER; immers het is juist tijdens de AICESIS-bijeenkomsten dat "best-practices" van de SER'en die aangesloten zijn uitgewisseld worden.

In 2018 namen SER-medewerkers deel aan diverse technische bijeenkomsten van AICESIS, onder andere rond het jaarthema 'Digitalization and its impact on the Future of Mankind'. Zo was de SER vertegenwoordigd bij:

- o de jaarlijkse bestuursvergadering van AICESIS in Abidjan (Ivoorkust); de algemene vergadering van AICESIS in Parijs (Frankrijk), waar unaniem besloten werd de bestuursvergadering van AICESIS van 2019 te houden in Willemstad, Curaçao;
- o Genève (Zwitserland) voor technische debatten over het thema 'Digital Revolution' en marge van de ondertekening van de nieuwe IAO-AICESIS-samenwerkingsovereenkomst.

Abidjan (Ivoorkust)

Parijs (Frankrijk)

De SER heeft vervolgens in samenwerking met het Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn een serie themabijeenkomsten met relevante stakeholders gefaciliteerd over de gevolgen van de 'Digital Revolution' en andere globale, regionale en lokale trends voor de 'Future of Work' op de lokale arbeidsmarkt. Deze bijeenkomsten hebben geresulteerd in een startnotitie over het thema 'Future of Work'. Het thema 'Future of Work' staat inmiddels volop in de belangstelling bij een veelheid aan organisaties.

Brasilia (Brazilië)

Daarnaast is om te voldoen aan haar rapportageverplichting als DSG van AICESIS voor de regio Latijns-Amerika en het Caribisch gebied voorts deelgenomen aan technische bijeenkomsten in Brasilia (Brazilië). Vermeldingswaardig is voorts dat op basis van de resultaten van het door de SER verrichte onderzoek in de Latijns-Amerikaanse en Caribische regio tijdens de algemene vergadering van AICESIS verslag uitgebracht kon worden over de situatie van de SER'en in de regio, het aantal vergelijkbare instituten en sub-nationale SER'en alsmede de situatie van het Sociale Dialoog in de regio. Door dit onderzoek is contact ontstaan met SER-Guatemala die vervolgens als waarnemer aan de algemene vergadering heeft kunnen deelnemen. De overige plaatsvervangende secretarissen zijn verzocht ook een dergelijk onderzoek in hun regio te verrichten.

Tijdens de algemene vergadering is voorts de instelling van een werkgroep over de "Toekomst van AICESIS-conferentie" aangekondigd. Om een evenwichtige verdeling over alle werelddelen te behouden en betrokken te zijn bij dit belangrijke thema is SER-Curaçao tot deze werkgroep toegetreden en heeft hij actief deelgenomen aan de activiteiten (uitwisseling van documenten alsmede het onderling afstemming) ter voorbereiding van de behandeling van dit thema tijdens de bestuursvergadering van 2019 op Curaçao.

Ter versterking van de contacten in de regio hebben, op uitnodiging van de SER van Spanje en het Spaanse Agentschap voor Internationale Ontwikkelingssamenwerking (AICED), enkele SER-medewerkers ook deelgenomen aan een regionale bijeenkomst in Santa Cruz de la Sierra (Bolivia) met als thema: 'Cohesión social y gobernabilidad; el papel de los Consejos Económicos y Sociales y el diálogo con los agentes económicos y sociales'. Van die gelegenheid werd gebruik gemaakt om met de coördinator van het regionale netwerk van SER'en, Consejos Económicos y Sociales de América Latina y del Caribe (CESALC), te weten de SER van Guatemala, nadere afspraken te maken over reactivering van het netwerk en de aanzet voor een regionale agenda.

Santa Cruz de la Sierra (Bolivia)

Financiën

Met betrekking tot de begroting van de SER, die beheerd wordt door het bureau secretariaatvoering SER/ROA/GOA, kan worden gesteld dat in het jaar 2018 diverse overhevelingen (af- en overschrijvingen) moesten plaatsvinden in verband met onder meer:

het aanpassen van het huurbedrag van het pand van het Secretariaat

het volgen van opleidingen en trainingen door het personeel, te weten:

- Seminar “Bridging Financial Innovation & regulation”
- Mailchimp en Indesign cursus
- Effective Personal Productivity Program
- Effective Leadership Development
- Website bouwen en onderhouden
- Conference “Addressing challenges to achieve a higher growth path in small economies”
- Cursus Pensioenrecht
- MS Word 2013 level 3 training
- Seminar “De Status en impact van Good Governance”
- Seminar “Communicatie en participatie CaPAs

...

ICT gerelateerde noodzaak voor een “managed storage and backup”

actieve deelname aan internationale conferenties (Aicesis/CESALC/ILO) door de directeur/algemeen secretaris en een senior adviseur van het bureau secretariaatvoering

Onderstaande tabel bevat een gedetailleerd overzicht van het oorspronkelijke budget zoals goedgekeurd door de Staten voor de activiteiten van de SER voor het dienstjaar 2018 (eerste kolom), gevolgd door de begrotingswijzigingen die werden doorgevoerd (tweede kolom), met in het laatste kolom het restantbudget waarmee het dienstjaar 2018 is afgesloten.

Bedragen zijn in Naf.	Oorspronkelijk budget	Begrotingswijziging	Saldo per 31 december 2018 ¹
Inhuur van Personeel	7400	(4219,58)	0
Kosten vertaling & vertolking	9000	(9000)	0
Stagiaires, vrijwilligers & vakantiejobs	0	1405	2.50
Werving personeel	2000	3364.60	0
Uitzending & deachering	10000	(10000)	0
Opleiding & Training	25800	17189	5572.04
Ieding & uitrusting	800	(51)	0
Vervoer	0	6141	(89.78)
Vergaderkosten & Presentiegeld	144500	(86239.20)	2750
Representatie & voorlichting	9800	40259	2928.49
Vervoer, Reis- en Verblijfkosten	18750	67427.29	12859.76

¹ Een deel van dit saldo is in 2018 verplicht.

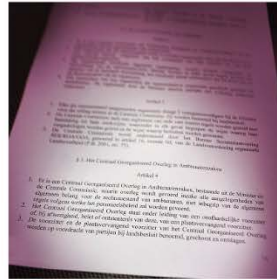
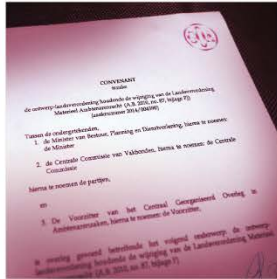

Bedragen zijn in Naf.	Oorspronkelijk budget	Begrotingswijziging	Saldo per 31 december 2018 ¹
Huur Gebouwen en Terreinen	133800	77360.95	16243.15
Onderhoud Gebouwen & Terreinen	7000	7346.24	1428.69
Verbruik Nutsvoorzieningen	42000		4935.43
Onderhoud Duurzame Roerende Goedere	4000	278.16	0
Overig huisvesting	2500	(1000)	0
Huur & lease kantooruitrusting	12000	4781.55	2335.87
Onderhoud kantooruitrusting	18000	(10490.55)	980.90

Samenstelling SER – per 31 december 2018

		Naam
		Onafhankelijk
LEDEN	1	Dhr. mr. W.J. Meriaan
	2	Dhr. C.I. Rojer MBA
	3	Dhr. drs. R. Maduro (overleden) - <i>Vacature</i>
	Werkgeversvertegenwoordigers	
	4	Dhr. mr. J.H. Jacobs
	5	Dhr. J. Kusters
	6	<i>Vacature</i>
	Werknemersvertegenwoordigers	
	7	Dhr. H. Mongen
	8	Dhr. P.A. Cova
9	<i>Vacature</i>	
		Naam
		Onafhankelijk
PLV-LEDEN	1	Mw. mr. K. de l'Isle
	2	Dhr. Ir. S.W. Coutinho MBA
	3	<i>Vacature</i>
	Werkgeversvertegenwoordigers	
	4	Dhr. drs. R.F.M. Thuis
	5	Dhr. drs. R.P.J. Liew
	6	<i>Vacature</i>
	Werknemersvertegenwoordigers	
	7	Dhr. J.P. Zimmerman
	8	Dhr. R.G. Ilario
9	<i>Vacature</i>	

OVER HET CGOA

Centraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken

Centraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken

Het Centraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken (CGOA) heeft als wettelijke grondslag de Landsverordening van de 21ste augustus 2008 houdende regels met betrekking tot de structuur van het overleg inzake aangelegenheden van algemeen belang betreffende de rechtstoestand van ambtenaren (P.B. 2008, no. 70). Het CGOA wordt ondersteund door het Bureau Secretariaatvoering SER/ROA/GOA. In dit kader ondersteunt het Secretariaat ook de Centrale Commissie van Vakbonden (CCvV).

Ingevolge artikel 4, eerste lid van de Landsverordening Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken wordt overleg gevoerd inzake alle aangelegenheden van algemeen belang voor de rechtstoestand van ambtenaren, met inbegrip van de algemene regels volgens welke het personeelsbeleid zal worden gevoerd.

Het CGOA bestaat uit de Minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening in vertegenwoordiging van de Regering en de Centrale Commissie van Vakbonden (CCvV) en staat onder leiding van een onafhankelijke voorzitter.

Het CGOA vergadert in principe één keer per maand op de derde donderdag van de maand. Indien wenselijk kunnen onderwerpen voorbereid of besluiten nader uitgewerkt worden door werkgroepen die door het CGOA worden ingesteld.

In het jaar 2018 waren er geen werkgroepen ingesteld, wel hebben beide partijen kenbaar gemaakt in de toekomst meer gebruik te willen maken van de werkgroepen ter voorbereiding van te behandelen onderwerpen of ter nadere uitwerking van in het overleg genomen besluiten.

Centrale Commissie van Vakbonden

De CCvV bestaat uit vertegenwoordigers van de organisaties die als representatief zijn aangemerkt. In de CCvV hebben 5 representatieve organisaties zitting, met elk 3 vertegenwoordigers. De vertegenwoordigers hebben ook hun plaatsvervangers.

Deze representatieve organisaties zijn:

- Algemene Bond van Overheid en overige personeel (ABVO);
- Nationaal Algemene Politie Bond (NAPB);
- Sindikato Trahadornan di Aduana i Fiskalia (STrAF);
- Sindikato Ambtenarnan di Polis i Kadena Hudisial (SAP);
- Sindikato di Trahado den Edukashon na Kòrsou (SITEK).

De CCvV vergadert in principe één keer per maand op de eerste donderdag van de maand.

De voorzitter van de CCvV wordt bij toerbeurt aangewezen door de desbetreffende representatieve organisatie die in dat jaar het voorzitterschap heeft. Het voorgaande geldt ook voor de plaatsvervangende voorzitter.

Indien nodig kan de CCvV ook commissies instellen om bepaalde onderwerpen nader uit te werken ten behoeve van het CGOA.

Werkwijze van het CGOA

De Minister legt door tussenkomst van de voorzitter, voorstellen voor regelgeving, beleidsnota's of anderszins vastgelegde voornemens ten behoeve van het overleg in het CGOA. De CCvV kan tevens voorstellen door tussenkomst van de voorzitter voorleggen aan de Minister.

De Minister (lees de Regering) zal niet beslissen over voorstellen betreffende aangelegenheden van algemeen belang voor de rechtstoestand van ambtenaren, dan nadat partijen overleg hebben gevoerd.

Een voorstel tot invoering of wijziging van een regeling met rechten en verplichtingen van individuele ambtenaren wordt slechts uitgevoerd, indien daarover overeenstemming bestaat tussen partijen van het CGOA.

Het resultaat van het overleg wordt neergelegd in een door de partijen en de voorzitter ondertekend convenant.

Afgelopen jaar hebben partijen geen één convenant getekend. Wel was het zo dat de CCvV aandacht heeft gevraagd voor de niet nakoming door de regering van een zestal convenanten dat in het jaar 2014 is getekend.

De CCvV was verder van oordeel dat overleg over de allocatie van de personeelskosten in de ontwerpbegroting 2018 binnen GOA-verband gevoerd moest worden ten einde te kunnen nagaan of de regering bij hun projecties rekening heeft gehouden met de nakoming van de afspraken in vermelde convenanten. De regering was van mening dat er geen overleg in het CGOA gevoerd moest worden over de allocatie van de personeelskosten in de ontwerp begroting 2018.

Het geschil is voorgelegd aan de Advies- en arbitragecommissie. Onder het kop advies en arbitragecommissie zal nader aandacht besteed worden aan dit onderwerp.

De Landsverordening Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken biedt tevens de mogelijkheid om een Sectoraal Georganiseerd Overleg in te stellen.

In het Sectoraal Georganiseerd Overleg wordt overleg gevoerd tussen de Centrale Commissie enerzijds en de Minister die verantwoordelijk is voor het beleid in die sector anderzijds. Men kan hierbij denken aan een Sectoraal Georganiseerd Overleg voor Justitie of voor Onderwijs.

In het kader van het Sectoraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken bestaat, in afwijking van het bepaalde in artikel 3, eerste lid, de Centrale Commissie alleen uit de vertegenwoordigers van de als representatief aangemerkte organisaties die specifiek tot doel hebben het behartigen van de belangen van de ambtenaren die in de desbetreffende sector werkzaam zijn.

Er is een ontwerp landsbesluit houdende algemene maatregelen opgesteld welke zich nu in het adviestraject bevindt.

Er is een Advies- en arbitragecommissie.

Taak van de advies- en arbitragecommissie is te adviseren dan wel een bindende uitspraak te doen inzake geschillen tussen partijen.

Er bestaat een geschil indien partijen niet tot een overeenstemming kunnen komen.

Overeenstemming tussen partijen is vereist voor onderwerping van een geschil aan de Advies- en Arbitragecommissie.

Thans zijn de voorzitter en de leden van de Advies- en arbitragecommissie bij landsbesluit benoemd en heeft de Advies- en arbitragecommissie reeds een advies uitgebracht inzake de allocatie van de personeelskosten in de ontwerp begroting 2018.

De Advies- en arbitragecommissie was van mening dat er een wettelijke overlegverplichting is inzake de allocatie van de personeelskosten in de ontwerp begroting 2018 heeft partijen dan ook geadviseerd om het overleg te heropenen.

Zijdens de Minister is geen gehoor hieraan gegeven.

In onderstaande tabel is een overzicht van het aantal vergaderingen per organisatie opgenomen.

Organisatie	Aantal vergaderingen 2018
GOA	12
CCvV	34
Advies- en arbitragecommissie	4
Commissies	9
Werkgroepen	Geen

Het CGOA in toekomstperspectief

Op 21 augustus 2018 bestaat het CGOA, zoals geregeld bij de Landsverordening Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken, 10 jaar. Dit heugelijke feit hebben partijen niet ongemerkt voorbij laten gaan. Gedurende het hele jaar is de nodige aandacht en publiciteit aan de werkzaamheden van het CGOA besteed.

Lancering website CGOA

In het kader van de viering van het tienjarig bestaan van het CGOA is de website van het CGOA gelanceerd. Voornaamste doel van de website is om het gemeenschap te informeren over de werkwijze van het orgaan en over belangrijke ontwikkelingen betreffende de rechtspositie van de ambtenaren van het Land Curaçao. www.cgoacuracao.org

Symposium en workshop

Op donderdag 6 december 2018 is een seminar in het auditorium van de University of Curaçao Dr. Moises da Costa Gomez gehouden.

Het seminar had als titel: *'Social Dialogue and Labour Relations; Trends and Perspectives in the Public Sector in the Sub Region and Across Regions'*. Gastsprekers van de Internationale Arbeidsorganisatie ILO zijn ingaan op de laatste trends en ontwikkelingen op dit terrein. Op basis van 'best practices' in de regio en elders in de wereld, is ingegaan op nieuwe benaderingen, denkwijzen en mechanismen om bipartiete en tripartiete overleg- en dialoogstructuren effectiever te laten functioneren.

Ter verbetering van de efficiëntie en effectiviteit van het CGOA vond er op donderdag 6 december en vrijdag 7 december 2018 een workshop plaats.

De workshop, waarin de Minister en de CCvV participeerden, werd geleid door de voorzitter van het CGOA prof. dr. ing. Valdemar Marcha en gefaciliteerd door dhr. Rainer Pritzer, deskundige op het gebied van sociale dialoog en arbeidsverhoudingen van de International Labour Organization (ILO).

Gedurende de workshop hebben de partijen hun zorgen uitgesproken over het huidige functioneren van het overlegplatform, dat bij wet is ingesteld, en hebben zij ideeën uitgewisseld over mechanismes en strategieën gericht op het verbeteren van de kwaliteit van het overleg dat plaatsvindt in het CGOA.

De facilitator, dhr. Pritzer, is uitgebreid ingegaan op de voorwaarden die noodzakelijk zijn voor het houden van een vruchtbare en effectieve dialoog. De deskundige heeft ook uitvoerig stil gestaan bij de normen waar partijen die aan moeten houden, en die gebaseerd zijn op de principes van de ILO, om concrete resultaten te realiseren in het belang van degenen die zij vertegenwoordigen en die tot gevolg hebben dat de overheid effectiever functioneert.

Aan het eind van de workshop hebben partijen afgesproken dat op 20 december 2018 een vergadering van het CGOA zal plaatsvinden, waarin uitgebreid zal worden ingegaan op de interpretatie van de Landsverordening betreffende het CGOA, die in het recente verleden aanleiding gaf tot behoorlijke verschillen van mening tussen partijen.

Helaas heeft deze vergadering tot nu toe niet plaatsgevonden, wat als betreurenswaardig is te noemen.

Symposium

Workshop

Samenstelling CGOA – per eind 2018

Functie	Naam
Voorzitter Centraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken	Dhr. prof. dr. ing. Valdemar F. Marcha
Plv. Voorzitter Centraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken	Dhr. mr. Franklin M. Hanze
Minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening	Dhr. drs. ing. Armin E. Konket
Secretaris Centraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken	Dhr. drs. Raúl J. Henriquez
Voorzitter Centrale Commissie van Vakbonden	Dhr. George A. F. Hernandez
Plv. Voorzitter Centrale Commissie van Vakbonden	Mw. Denise J. Harms
ABVO:	
Lid	Dhr. Wendy E. Calmes (voorzitter ABVO)
Lid	Dhr. George A.F. Hernandez
Lid	Dhr. Roland H. Ignacio
Plv. lid	Dhr. Kenneth Bremer
Plv. lid	Mw. Asmara T. R. Thode
Plv. lid	Dhr. Stanley J. Heerenveen
N.A.P.B.:	
Lid	Dhr. Ronaldo C. Abrahams (voorzitter NAPB)
Lid	Mw. Denise J. Harms
Lid	Mw. Thaise U. Isidora- Lo-a- Njoe
Plv. lid	Dhr. Chervin Maduro

Functie	Naam
Plv. lid	Dhr. Sidney H.A. Goilo
Plv. lid	Dhr. Nehomar Mateo
STRAF:	
Lid	Dhr. Mario A. Chirinos
Lid	Dhr. J.M. Lourens (voorzitter STRAF)
Lid	Dhr. Willem H. van Lamoen
Plv. lid	Dhr. Michael F. Winklaar
Plv. lid	Dhr. Richard Hansen
Plv. lid	Mw. Patricia Pinedo
SAP:	
Lid	Dhr. Marco Anthony Lacle (voorzitter SAP)
Lid	Dhr. Brian M. de Windt
Lid	Dhr. Amadeo V. E. Vilchez
Plv. lid	Dhr. Arlexdavid M. Overman
Plv. lid	Dhr. Clifford E. Winklaar
Plv. lid	Dhr. Edmiro P. Jansen
SITEK:	
Lid	Dhr. Frensel Josefina
Lid	Dhr. Frank Quirindongo
Lid	Dhr. Sidney Justiana
Plv. lid	Mw. Mariëla Manuel
Plv. lid	Dhr. Darius Plantijn (voorzitter SITEK)
Plv. lid	Mw. Ilgemarlane Lujando

Bijlage 1

Adviesverzoeken en advisering 2016-2017

Onderwerp	Datum ontvangst adviesverzoek, zaaknr. en ref.nr.	Datum vaststelling advies en ref.nr.
Ontwerplandsbesluit h.a.m., strekkende tot de instelling van een economische zone te Parera (E-Zone Amicorp)	1 maart 2017 Zaaknr. 2015/059325 Ref.nr. 028/2017-SER	12 april 2017 70/2017-SER
Ontwerplandsverordening tot wijziging van de Landsverordening op de winstbelasting 1940 en de Algemene landsverordening Landsbelastingen	20 juli 2017 Zaaknr. 2017/010198 Ref.nr. 122/2017 SER	1 september 2017 160/2017-SER
Ontwerplandsbesluit h.a.m., ter uitvoering van artikel 13, tweede lid, van de landsverordening minimumlonen	7 september 2017 Zaaknr. 2017/028779 Ref.nr. 164/2017-SER	4 oktober 2017 172/2017-SER
Concept ministeriële regeling met algemene werking (m.r.a.w.) regelende de indexering van het minimumloon per 1 januari 2018 met 1,2%	15 december 2017 Zaaknr. 2017/043176 Ref.nr. 194/2017-SER	20 december 2017 196/2017-SER
Initiatief-advies inzake een verkenning van het beleidsthema 'Minimumlonen'.	NVT	4 oktober 2017 173/2017-SER

Tabel met adviesverzoeken en advisering in 2017

Onderwerp	Datum ontvangst adviesverzoek, zaaknr. en ref.nr.	Datum vaststelling advies en ref.nr.
Ontwerp Algemene Landsverordening douane en accijnzen	9 maart 2016 Zaaknr. 2016/000958 Ref.nr. 025/2016-SER	29 juli 2016 086/2016-SER
Ontwerplandsverordening tot wijziging van de Landsverordening Onroerendezaakbelasting	9 maart 2016 Zaaknr. 2016/017997 Ref.nr. 047/2016-SER	9 september 2016 127/2016-SER
Ontwerplandsverordening tot wijziging van de Successie-belastingverordening 1908	24 maart 2016 Zaaknr. 2015/060736 Ref.nr. 036/2016-SER	9 september 2016 126/2016-SER
Ontwerplandsbesluit h.a.m. strekkende tot de instelling van een economische zone te Dokweg	16 september 2016 Zaaknr. 2016/024152 Ref.nr. 130/2016-SER	14 december 2016 149/2016-SER
Verzoek van de Orde van Advocaten tot verhoging en indexering vergoedingen kosteloze rechtskundige bijstand	7 oktober 2016 Zaaknr. 2016/027431 Ref.nr. 140/2016-SER	2 december 2016 146/2016-SER Niet in behandeling genomen om redenen van 'geen evidente sociaal-economische implicaties'.

Tabel met adviesverzoeken en advisering in 2016

Bijlage 2

Personeelsbezetting bureau secretariaatvoering SER/ROA/GOA - per 31 december 2018

Dhr. drs. Raúl J. Henriquez	-	Directeur/Algemeen Secretaris
Mw. mr. Sharlyn Curial-Villarreal	-	Sr. Adviseur Adviesorganen (jurist)
Mw. drs. Barbara R. Perquin	-	Sr. Adviseur Adviesorganen (niet-Westers socioloog)
Mw. mr. Miloushka M. Sboui-Racamy	-	Sr. Adviseur Adviesorganen (jurist)
Mw. Ingrid Bernadina-Provence MBA	-	Sr. Adviseur Adviesorganen (bedrijfskundige)
Mw. drs. Sonja Boersma	-	Sr. Adviseur Adviesorganen (algemeen econoom)
Mw. Sandra C. Raphaëla	-	Hoofd Logistieke Ondersteuning
Mw. Marugia Sasso (t/m juni 2018) Mw. Lidia Rocha Teixeira	-	Documentalist
Mw. Rozette Daal-Macnack	-	Administratief medewerker
Dhr. Siegert Marten	-	ICT-medewerker
Mw. Ruthsella Doran	-	Medewerker Logistieke Ondersteuning
Mw. Chareilly Puriël	-	Medewerker Logistieke Ondersteuning
Dhr. Michael Ogenia	-	Bode / Chauffeur

Eindnoten

- ¹ 2016 vonden 14 voorbereidende en 6 plenaire vergaderingen plaats en in 2017 respectievelijk 10 en 4 vergaderingen.
- ² Ontwerplandsverordening reparatie preferentiële belastingregimes (zaaknummer 2018/004389, ref.nr. 010/2018-SER), ontvangen op 7 februari 2018.
- ³ Ontwerplandsverordening belastingherzieningen 2018 (zaaknummer 2018/037042, ref.nr. 109/2018-SER), ontvangen op 24 augustus 2018.
- ⁴ P.B. 2018, no. 33.
- ⁵ Ref.nr. 128/2018-SER.
- ⁶ Bijlage b behorende bij de Eilandsverordening tot vaststelling van diverse ontwerp-landsverordeningen Land Curaçao (A.B. 2010, no. 87)
- ⁷ Minister van Algemene Zaken, *Circulaire Aanwijzingen voor de regelgeving*, NO. 2011/39851.
- ⁸ Ref.nr. WJZ'18/0345 en zaaknummer 2018/039668-c.
- ⁹ Ref.nr. 123/2018-SER/Vz.
- ¹⁰ Nr. 0371-1 V/17-18, ref.nr. 001/2018-SER.

- ¹¹ P.B. 2013, no. 24.
- ¹² Grijsdruk = (bevolking 65+/bevolking 20-64) * 100%.
- ¹³ Nr. 0371-1 V/17-18, ref.nr. 001/2018-SER
- ¹⁴ Nr. 0371-1dV/17-18, ref.nr. 104/2018-SER.

- ¹⁵ Ref. nr. 047/2018-SER.
- ¹⁶ Zaaknummer 2018/004389, ref.nr. 010/2018-SER.
- ¹⁷ Zaaknummer 2016/22958, 2016/056064, ref.nr. 014/2018-SER.
- ¹⁸ A.B. 1969, no. 51.
- ¹⁹ Nr. 415c V/16-17, ref.nr. 046/2018-SER.

- ²⁰ A.B. 2010, no. 87.
- ²¹ P.B. 2016, no. 77.
- ²² Zaaknummer 2018/31239, ref.nr. 091/2018-SER.

- ²³ *'Base Erosion and Profit Shifting'* (BEPS Project) van de OECD.
- ²⁴ Ref.nr. 022/2018-SER.
- ²⁵ P.B. 1972, no. 110.
- ²⁶ Zaaknummer 2018/047793, ref.nr. 141/2018-SER.

- ²⁷ Ref.nr. 006/2018-SER.
- ²⁸ Ref.nr. 173/2017-SER.
- ²⁹ De betreffende notitie van MEO is niet bij het onderhavige adviesverzoek gevoegd, noch heeft de SER op enigerlei andere wijze kennisgenomen van deze notitie.
- ³⁰ Ref.nr. 173/2017-SER, p. 41-43.
- ³¹ Zaaknummer 2018/049520, ref.nr. 144/2018-SER.

- ³² P.B. 2017, no. 101. Ref.nr. 148/2018-SER.

Sociaal-Economische
Raad Curaçao

Ansinghstraat 15-17
Willemstad, Curaçao
T: (+5999) 461-5406 / 5328

www.ser.cw